

KIBRISLI RUMLARIN BÖLGE BARIŞINI TEHDİT EDEN SİLAHLANMA ÇABALARI

Soyalp TAMÇELİK**

ÖZET

Bu araştırmada, Kıbrıslı Rumların silahlanma faaliyetlerinin nedenleri ve sonuçları incelenmiştir. Bundan hareketle araştırmanın temel amacı, Kıbrıs'ta taraflar arasında cereyan eden görüşmelerde *silahsızlanma* faaliyetlerinin ne anlama geldiğini göstermektir.

Kıbrıs'ta *silahsızlanma* konusu, her iki tarafın *ilke* olarak kabul ettiği bir husustur. Ancak taraflar arasında nihai çözüme ulaşılmış bir konu değildir. Bunun başlıca sebebi, Rumların savunma stratejisinin, daha çok 'saldırı' amaçlı olmasından kaynaklanmaktadır. Kaldı ki Rumlar, yeni nesil saldırı silahlarına önem vermekle birlikte, silahlanma programlarını buna göre şekillendirmektedirler. Böylece Rumlar, bölgedeki güç dengesini, kendi lehine dönüştürmeye çalışmaktadırlar.

Aslında bu yöntemin en önemli mahsuru, çok pahalı ve her iki tarafı da *silahlanma yarışına* itiyor olmasıdır. Nitekim bu durum, adada denetimsiz bir *silahlanma yarışının* başlamasına neden olmuştur. Dolayısıyla bu yarış, ilgili tarafları ve garantör devletleri haklı olarak tedirginliğe sürüklemektedir. Bu yönü ile Rum yönetiminin *silahlanma çabaları*, sadece Kıbrıs'taki sükün içinde devam eden barışı tehdit etmemekte, aynı zamanda *bölge barışını da bozmakta, dengeleri sarsmakta ve silahlanma yarışını tetiklemektedir*.

Bu durumun halli için ortaya atılan *askersizleştirme ve silahtan arındırma* önerileri, Rumlar tarafından Garanti ve İttifak Anlaşmalarını ortadan kaldırmak için atılan stratejik bir adım olarak görülmektedir. Türkler ise bu iki ilkeye karşı olmamakla birlikte, Garanti ve İttifak Anlaşmalarının değiştirilmesine karşı çıkmaktadırlar.

Bu gerçekten hareketle araştırma, iki ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kuramsal olarak Kıbrıs'ta silahsızlanma ile ilgili bazı önemli kavramlar ele alınıp değerlendirilmiştir. İkinci ve son bölümde ise Rum yönetiminin *silahlanma faaliyetleri ve askerî harcamaları* incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kıbrıs, Silahsızlanma, Saldırı, Denge, Savaş, Enosis.

---

* Doç. Dr., Gazi Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü. El-mek: soyalp@hotmail.com

THE GREEK CYPRIOTS' EFFORTS TO ARM THREATENING REGIONAL PEACE

ABSTRACT

In this research, the reasons and consequences of the Greek Cypriots' activities of armament have been examined. Therefore, the main purpose of the research is to show what the disarmament activities during the discussions taking place between the sides in Cyprus stand for.

The issue of disarmament is a matter which has been accepted as a principle by both parties in Cyprus. However, it is not an issue which has been conclusively resolved between the sides. The main reason for this is that the defense strategy of Greek Cypriots is based more on the aim to 'attack'. Moreover, not only do Greek Cypriots give importance to offensive weapons of the new generation, but also shape their programs of armament accordingly. This way, the Greek Cypriots attempt to transform the balance of power in the region to their own benefit.

Actually, the most significant inconvenience of this method is that it is highly expensive and drives both sides towards an arms race. Eventually, this situation has caused an uncontrolled arms race to start on the island. Therefore, this race rightfully leads the concerning parties and guarantor states towards unrest. From this aspect, the efforts of the Greek Cypriots to arm not only threatens the peace in Cyprus which continues in tranquility, but at the same time damages regional peace, disrupts the balances, and triggers the arms race.

The proposals put forth for demilitarization and clearing of weapons for the settlement of this situation has been viewed by Greek Cypriots as a strategic step taken in order to eliminate the Treaties of Guarantee and Alliance. On the other hand, although the Turks are not against these two principles, they oppose the amendment of the Treaties of Guarantee and Alliance.

Based on this reality, this research is composed of two main sections. In the first section, some important concepts related to disarmament in Cyprus have been hypothetically addressed and evaluated. In the second and final section, the armament activities and military expenditures of the Greek Cypriot Administration have been examined.

Key Words: Cyprus, Disarmament, Attack, Balance, War, Enosis.

Giriş

Savaşa, ‘*eski diplomasi*’ anlayışının egemen olduğu yıllarda, ‘*diplomasinin bir uzantısı*’¹ olarak bakılmıştır. Özellikle buna, devletler arasındaki anlaşmazlıklara, *diplomasi* yoluyla bir çözüm bulunamadığı zamanlarda başvurulmuştur. Ancak bu dönemlerde yapılan savaşlar, gerek amaç, gerekse yapıldığı alan açısından, sınırlı bir nitelik taşımaktadır.² XIX. yüzyıla geldiği zaman ise savaş kavramı, “*iki ya da daha fazla sayıdaki devletin silahlı güçleri, karşı tarafın güçlerini yenerek, barış koşullarını zorla kabul ettirmesi veya karşı tarafa bunu dikte ettirmesi için girişilen etkinliklerin bütünü*”³ olarak tanımlanmıştır.

Böylece yeniden tanımlanan savaş kavramı, modern silahlanma yarışının başlamasına neden olmuştur. Özellikle XIX. yüzyılın son çeyreğinden itibaren askerî alandaki icatlar, insan kitlelerini topyekûn öldürmeye odaklanmıştır. Hâl böyle olunca yeni nesil silahlarla birlikte ‘*topyekûn savaş*’⁴ çağına girilmiş oldu. Aslında bu tür savaşlar, ilgili tarafın yalnızca askerî gücünü değil, sivil halkı da etkilemektedir. Zira yeni silahlarla yapılan topyekûn savaşta amaç, düşman güçlerin tümünü ortadan kaldırmaktır. Bir başka deyişle yeni nesil silahlar, ulusların doğrudan doğruya varlığına yöneltilen bir tehdit olarak değerlendirilmektedir.

Bu araştırmada uygulanan yöntem konusuna gelince, konu daha çok *rasyonalist* bir bakış açısıyla ele alınmıştır. Ancak bu araştırmada, esas itibarıyla *süreç analizine* dair bir yöntem uygulanmıştır. Dolayısıyla geleneksel hadise naklinin yerine, daha çok analitik tarih ikame edilmeye çalışılmıştır. Bu yöntemle, Kıbrıs’ta *silahsızlanma* çalışmalarının safahatı, rekabet ortamı ve güvenlik algılamaları daha iyi değerlendirilecektir.

1. KIBRIS’TA SİLAHSIZLANMA İLE İLGİLİ BAZI ÖNEMLİ KAVRAMLAR

Askerî gücün sadece savunma amacıyla kullanılmadığı herkesçe bilinmektedir. Bu nedenle ahlâkî yönden bakıldığı zaman göz önünde tutulması gereken husus, silahların kendisi değil, bu silahların hangi amaçlarla kullanıldığıdır.

Silah sistemleriyle ilgili bir başka nokta da bunların salt askerî açıdan değil, belki de daha önemlisi, siyasal açıdan ya da siyasî çerçeve içinde değerlendirilmesi gerektiğidir.⁵ Bu konuda en iyi örnek ise nükleer silahların durumudur. Bu silahlar, düşmana verilebilecek fiziksel zararlar kadar diplomatik pazarlıklarda oynadıkları rol bakımından da önemlidirler. II. Dünya Savaşı’ndan bu yana herhangi bir uluslararası çatışmada atom silahları veya nükleer silahlar kullanılmamış olmakla birlikte, süper devletlerin ‘doğrudan’ veya ‘dolaylı’ olarak katıldığı ve en gelişmiş silahların kullanıldığı pek çok silahlı çatışmaya tanık olunmuştur. Bu nedenle ‘her savaşın sınırsız savaş’ olacağı ya da olması gerektiği yolundaki kuramın pek de doğru olmadığı ortadadır.⁶

Bu yüzden günümüzde teknolojik gelişmelerin hızı, yeni nesil silah sistemlerinin üretimi, demokratik/insanî değerlerin gelişimi ve uluslararası siyasal yapının değişimi, savaşların sınırlı olmasını gerektirmektedir. ‘*Sınırlı savaş*’ kavramı, savaşlarda kullanılan silahların türü, savaş alanı

¹ Hüner Tuncer, *Eski ve Yeni Diplomasi*, (Ankara: Ümit Yayınları, 1995), s. 65.

² Harold Nicolson, *The Evolution of Diplomatic Method*, (Londra: Constable and Co. Ltd., 1954), s. 90.

³ Lawrence Oppenheim, *International Law*, Cilt. II., (Londra: 1935), s. 173.

⁴ Tuncer, *Eski ve...*, s. 64.

⁵ Mehmet Gönülöbol, *Uluslararası Politika İlkeler – Kavramlar – Kurumlar*, 4. Baskı, (Ankara: Attila Kitabevi, 1993), s. 179.

⁶ *ibid.*, s. 399.

ve güdülen siyasal amaç bakımından sınırlandırılması anlamına gelmektedir.⁷ Aslında bugün için sınırlı savaştan yana olunmasının başlıca nedeni, tahrip gücü yüksek olan silahların karşılıklı olarak caydırıcı bir rol oynamasıdır. Bu bağlamda Türkiye'nin 1974'te Kıbrıs'ta yaptığı *Barış Harekâtı*, sınırlı savaşa örnek verilecek niteliktedir.

Aslından bu savaflara ve silahlı çatışmalara verilen birtakım isimler vardır. Yayıldıkları alan ve şiddet dereceleri bakımından savaflar; *genel* ve *bölgesel* olarak ikiye ayrılmaktadır ki, Türkiye'nin 1974 Barış Harekâtı *bölgesel savaş* tanımlamasına uygundur. Çünkü *bölgesel savaşlar*, sadece belli bir coğrafyayı veya bölgeyi kapsayan savaflardır.⁸ Dolayısıyla *Barış Harekâtı* mevki itibarıyla Kıbrıs adasını, bölge açısından ise Doğu Akdeniz'i kapsayan bir savaştır. Kaldı ki bölgesel savaşlar, II. Dünya Savaşı'ndan sonra dünyada en çok rastlanılan çatışma alanlarından birisi olmuştur. Özellikle bölgesel nitelikteki silahlı çatışmaların, dünyanın hemen hemen her yerinde görülmesinin nedeni budur.

1.1. Yeni Nesil Silah Sistemleri ve Kıbrıs'ta Siyasal Çatışma İlişkileri

Bugün yeni nesil silah sistemlerinde ve savaş yöntemlerinde meydana gelen gelişmeler, Kıbrıs meselesiyle ilgili olarak siyasal çatışma hâlindeki devletlerin bu sorunları çözebilmek için savaşa başvurmalarını, rasyonel bir davranış biçimi olmaktan çıkarmıştır. Özellikle adada yaşanan mikro milliyetçilik, siyasal ideoloji ve toplumsal tepkime mekanizmaları, toplumlar ve anavatanlar arasında yaşanan çatışma biçimini ve nedenlerini daha da basitleştirirken, bunun tam aksine savafları çok daha sürekli ve tahripkâr kalmaktadır. Örneğin Türkiye'nin 1974'te yaptığı *Barış Harekâtı*, adada bozulan dengeyi yeniden kurmak veya tesis etmek için yapılmışken, bu durum bugünkü koşullarda olsa, çok daha farklı olacağı şüphesizdir. Özellikle bugünkü koşullarda yapılacak bir bölgesel savaşın, uluslararası camianın ilgisini çekeceği ve bu savaşın amaçlarında, hedeflerinde, siyasal ideolojisinde ve ekonomik çıkarlarında önemli değişiklikler yapacağı ortadadır.⁹ Dolayısıyla bugün Kıbrıs'ta ilgili taraflar arasında çıkacak bir savaşta, artık 'denge' amaçlı değil, 'hegemonik' amaçlı olacağı düşünülmektedir. Böylece Kıbrıs'ta kitle tahrip silahları ile yapılacak bir savaşın sonunda, herhangi bir tarafı 'zafer' kazanılması mümkün olmayacaktır.

Bundan dolayı Kıbrıs'ta taraflar arasında çıkması muhtemel olan genel savaştan kaçınılması gerektiğini ve daha çok düşük yoğunluklu bir çatışmanın istenilen amaca yarar sağlayacağını ifade eden Klerides, "eğer sorunu çözemiyorsanız onu körikleyin ve tansiyonu tırmandırın. Böylece kontrollü çatışma alanı oluşmuş olacaktır"¹⁰ görüşünü savunmaktadır.

1.2. Kıbrıs'ta Hâlihazırda veya Yeni Kurulmak İstenen Siyasal Sistemde Saldırının Tanımlanma Sorunu

BM Antlaşması'nın 51. maddesinde, salt 'silahla' yapılan eylemleri, 'saldırı' olarak tanımlanmaktadır.¹¹ Oysa devletlerin pratikte yaptıkları uygulamalar, 'saldırının' çok çeşitli biçimleri olduğunu göstermektedir.

⁷ *ibid.*, s. 399.

⁸ *ibid.*, s. 399.

⁹ *ibid.*, s. 406.

¹⁰ 'Talking Points', *KKTC Dışişleri ve Savunma Bakanlığı Arşivi*, Dosya: BM Görüşme Tutanakları, Tarih: 1998, s. 3.

¹¹ Gönlübol, *Uluslararası Politika...*, s. 420.

Ancak bir devletin saldırısı, o kadar çok biçimler alabilmektir ki, tüm saldırıların bir tanım içinde toplanabilmesi oldukça zordur. Örneğin Kıbrıs'ta Annan modeli federal bir sistem kurulduğunu düşünelim. Hatta Rum federe devletinin saldırıya geçeceği hususunda Türk federe devleti yetkilerinin her türlü bilgiyi elde ettiklerini varsayalım. Böyle bir durumda, Rum federe devletinin kendisine en uygun düşen zamanda ve biçimde saldırmasını beklemek, Türk federe devletinin varlığını tehlikeye düşürebileceğinden, saldırıdan ötürü uğrayabileceği zararları azaltmak için Türk federe devletinin kendisine düşen en uygun bir zamanda 'ilk tetiği çekmesi' veya zaten başlayacak olan savaşı kendi koşullarına göre ayarlaması, bu devletin 'saldırgan' olarak nitelendirilmesini gerektirecek midir?

Aslında BM Antlaşması'nın 51. maddesi sadece 'silahlı saldırıdan' söz etmektedir. Bugünkü saldırılar, 'savaş ilânından' sonra düzenli orduların karşılıklı olarak birbirlerinin sınırlarını geçmek biçiminde cereyan etmediğine göre *silahlı saldırı*, hangi ölçütlere göre saptanacaktır? Bir başka örnekte, Türk gemileri ve uçaklarının haber alma amacıyla, Yunanistan'ın Kıbrıs'taki deniz ve hava üslerini ihlâl etmesi, saldırı sayılabilecek midir veya Rumların, federal devlette ihtilâl çıkarmak için Kıbrıs'a gizlice silah sokması, saldırı olarak nitelendirilebilecek midir? Aslında sayıları artırılabilir olan bu sorulara, ne tür yanıt verileceği belli değildir. Bu yüzden Kıbrıs'la ilgilenen birçok yazar ve bilim adamı, 'saldırı' fiilinin *tanımlanmamasının*, 'tanımlanmasından' daha yararlı olacağı kanısındadırlar. Gerçekten de Kıbrıs'ta bütün ihtimalleri içeren, kapsamlı bir tanım yapılamayacağına göre, böyle bir tanımın yapılması hâlinde, tanımın etrafından dolaşarak saldırıda bulunabilecek ve ilgili taraf, 'saldırgan' sayılmayabilecektir. Böyle bir durumda, Kıbrıs'ta 'saldırı' kavramının tanımlanması, saldırıyı kışkırtacağından, bunun 'tanımlanmamasının' daha faydalı olacağı ileri sürülmüştür.¹² Dolayısıyla Kıbrıs'ta, bütün koşullar göz önünde bulundurulurken, bunun belirlenmesi için bazı temel ilkelerin ifade edilmesi gerekecektir.

Her şeyden önce saldırı, "bir devletin, başka bir devletin egemenliğine, ülke bütünlüğüne ya da siyasî bağımsızlığına karşı silahlı kuvvet kullanılması ya da bu tanımlamaya uygun olarak BM Antlaşması'yla bağdaşmaz başka yollara başvurmaları"¹³ anlamına gelmektedir.

Bununla ilgili olarak Kıbrıs'ta Annan modeline istinaden kurulacak bir sistemde taraflarca 'saldırı'¹⁴ şeklinde sayılması gereken eylemler veya tutumlar, şu şekilde ifade edilmesi gerekecektir:

1. Federe bir devletin, diğer bir federe devletçe istila edilmesi, saldırıya uğraması ya da böyle bir istila ve saldırıdan doğan, geçici olsa bile herhangi bir askerî işgal ya da kuvvet kullanılarak ilhak edilmesi;
2. Federe bir devletin silahlı kuvvetlerince, diğer bir federe devletin ülkesini bombardıman etmesi ya da her türlü silahın kullanılması;
3. Federe bir devletin silahlı kuvvetlerince, diğer bir federe devletin kıyılarının ya da limanlarının abluka altına alınması;
4. Federe bir devletin silahlı kuvvetlerince, bölgedeki bir başka devletin kara, deniz ve hava kuvvetlerine, ticaret donanmasına veya ticaret uçaklarına saldırılması;

¹² Soyalp Tamçelik, *Kıbrıs Meselesinin Çözüm Plânları (BM'nin 789 Kararına Göre)*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2008b, s. 505.

¹³ Gönlübol, *Uluslararası Politika...*, s. 421.

¹⁴ Seha L. Meray, *Devletler Hukukuna Giriş*, Cilt: II., 4. Baskı, (Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1975), s. 455.

5. Federe bir devletin ülkesine, bu devletin rızasıyla bulunan bir başka devletin silahlı kuvvetlerinin, anlaşmada öngörülen koşullara aykırı olarak kullanılması ya da anlaşma süresinden sonra bu silahlı kuvvetlerin söz konusu ülkede konuşlandırılmasının uzatılması;

6. Toprağını bir başka devletin yararlanmasına sunmuş federe bir devletin, bu topraktan yararlanan devletin ülkeyi bir saldırı eylemi için kullandığının kabul edilmesi;

7. Federe bir devletçe ya da herhangi bir devlet adına, bir başka devlete karşı, çetelerin, silahlı grupların, düzensiz kuvvetlerin, paralı askerlerin gönderilmesi ya da böyle bir harekete önemli ölçüde destek verilmesi zikredilebilir.

1.3. Kıbrıs'ta Taraflar Arasında Kurulan Denge ve Dinginlik Profili

Sosyal bilimlerde olduğu gibi politikada da '*dinginlik*' kavramı, karşıt güçler veya eylemler arasında '*denge*' hâlinde bulunma noktasında kullanılmaktadır.¹⁵ Bu denge hâli, her zaman için *durağan* bir halde değildir. Bu denge, *durağan* olabileceği gibi *aktif* de olabilir; hatta *istikrarlı* olabileceği gibi, *istikrarsız* da olabilir. Örneğin Kıbrıs'ta 1960 sistemi bozulduktan sonra Rum liderliği, tekrardan eski duruma dönmek istemektedir. Aslında Rum yönetiminde böyle bir eğilimin olması '*istikrarlı dinginliğin*' bir gereğidir. Rumlara göre Kıbrıs'taki dengenin bozulması, onu ilk durumundan uzaklaştırmış, yeni ve daha kötü bir '*dinginlik*' durumuna götürmüş ve hâl bu merkezde olunca *dinginliğin* kendilerince *istikrarsız* olduğu görülmüştür.

Ancak Kıbrıs'taki *dinginliğin* istikrarsız olduğunu söylemek mümkün değildir. Zira Kıbrıs'ta 1960 sistemini oluşturan temel üniteler aynı kaldığı ve sistem kendi içinde bir değişime uğramadığı için daha çok *durağan* bir *dinginlikten* söz edilebilir. Aslında Kıbrıs Rum liderliğinin savunduğu görüş, bu cihetten hareketle oluşturulmuştur. Hâlbuki Kıbrıs'taki sistemin temel üniteleri aynı ve müspet yönde bir değişime uğraması halinde, adada *dinamik* bir *dinginlikten* söz edilebilirdi. Fakat sistemin bütün üniteleri, Rum etnisitesince doldurulmuşsa veya *dinamik dinginliğin* daha çok Kıbrıslı Rumların lehine değişmişse, herhangi bir *dinginlikten* söz etmek mümkün değildir. Görüldüğü gibi Kıbrıs'taki *dinginlik*, sistemin bir bütün içindeki *ahengini* ifade etmektedir. Bundan dolayı *dinginliğin* olmaması halinde, Kıbrıs'ta çatışmadan, ahenksizlikten ve dengesizlikten söz etmek yerinde olacaktır.

Aslında Kıbrıs'a siyasal açıdan bakılınca *dinginlik* fikri, iki ayrı çevre veya ortam içinde mütalaa edilmektedir:

Birincisi 'millî çevre' veya 'ortam', ötekisi de 'uluslararası çevre'¹⁶ veya 'durumdur'.¹⁷ Bugün hemen hemen her millî toplumda, 'düzeni koruyucular' ile 'yenilikçiler' ya da 'yıkıcı güçler' arasında sürekli bir çatışma bulunmaktadır. Tıpkı Kıbrıs'taki her iki toplum arasında bulunan '*statükocu-gelenekçiler*' ile '*yenilikçi-reformistlerin*' çatışması gibi bir durum söz konusudur. Aslında bunların 'millî çevre' ve 'ortam' içinde çatışması, daha çok ideolojiktir. Çünkü kendilerini *federalistler* ve *anti-federalistler* olarak ifade etmektedirler. Özellikle bu çatışmadaki güç ilişkisi, Kıbrıs'taki toplumların '*dinginlik*' niteliğini tanımlamaktadırlar.

1.4. Kıbrıs'ta Konvansiyonel Silah Sistemlerince Kurulan Yılgı Dengesi

¹⁵ Gönübol, *Uluslararası Politika...*, s. 449.

¹⁶ Uluslararası ortamdaki *dinginlik*, millî ortamdakinden çok daha farklı olduğu için burada değerlendirilmeyecektir.

¹⁷ Gönübol, *Uluslararası Politika...*, s. 449.

Teknik anlamında ‘yılı dengesi’, Kıbrıs’ta konvansiyonel silahların yapacağı tahribat konusunda farklı şeyleri ifade etmektedir. Özellikle karşı taraf için ifade edilen ‘karşıt değer’ ile ‘karşıt silah gücü’ üzerinde durulmaktadır. Başka bir deyişle Kıbrıs’ta taraflardan biri veya her ikisi, ilk vuruşu yaparken, karşı tarafın yerleşim birimlerine ve saldırı gücü yüksek silahlar üzerine yönelteceği muhakkaktır. Böylece ilgili tarafın karşılık verme kapasitesi sekteye uğratılacaktır. Böyle bir durumda, Kıbrıs’taki taraflardan birisi ‘karşıt silah gücüne’ yönelik ‘ilk vuruşu’ yapmazsa ve onun karşılılık verme kudretini ‘kabul edilebilir’ oranlara indiremezse, adadaki taraflar arasında ‘yılı dengesinden’ söz edilebilir. Başka bir deyişle Kıbrıs’taki taraflardan birisi, ‘ilk vuruş’ kudretine tam olarak sahip değilse ya da en az bir defa ‘geri-vuruş kudretine’ sahip bulunuyorsa, karşı tarafın yerleşim birimlerine, halkına, silah sistemlerine ve ekonomisine ‘dayanılmaz’ zararlar verecektir.

Aslında her yerde olduğu gibi Kıbrıs’ta da stratejik nitelikte olan konvansiyonel silahlar, karşı tarafın yerleşim birimlerini yok etmek, konvansiyonel savaş potansiyelini yıkmak ya da ‘caydırma’ amacıyla bu yola gidileceği tehdidinde bulunmak için kullanılmaktadır.¹⁸

Bunun daha iyi anlaşılabilmesi için Kıbrıs’ta yılı dengesinin ‘yalın’ biçimi ile ilgili bir model kurmak yararlı olacaktır. İki devlet olan Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin (KKTC), bir an için sadece stratejik konvansiyonel silahlarla donatılmış olduklarını düşünelim. Ayrıca her iki devletin, kabul edilebilir bir bedel ile birlikte, birbirleri aleyhine yayılmak istediklerini de varsayalım. Bu modelde, ilgili tarafın istekleri, karşı tarafça kabul ettirilebilmesinin tek yolu, ‘saldırıyı’ bir şantaj olarak kullanmaktan geçecektir. Ancak Kıbrıs’ta, karşı taraf, yok edici şekilde karşılık vermeyi, ‘caydırıcı’ olarak kullanabilecek imkâna sahipse, ‘saldırıyı’ bir şantaj olarak kullanması mümkün olmayacaktır. GKRY, ancak şu koşulu yerine getirebilirse KKTC’ye şantaj yapabilecektir.

Birincisi, Rum tarafı ‘ilk vuruşu’ yaparak, KKTC’yi ya tamamen silahtan yoksun bırakacak ya da onun güçlerini en azından ‘kabul edilebilir’ karşılık verebilecek bir düzeye indirgeyecektir. Buradaki ‘kabul edilebilirlik’ ölçütü, karşılık sonunda GKRY’ye verilecek zarardır ki, bu zarar, Kıbrıs Rum yönetiminin KKTC’den istediklerine verdiği değerle eşittir.

İkinci koşul, GKRY’nin, KKTC’nin karşıt değerlerini veya halkını yok edebilecek bir şantaj tehdidinde bulunmaya yetecek kadar yedek gücü elinde bulundurmasıdır. Eğer GKRY, KKTC’yi silahtan arındırmak için elindeki tüm silahları ateşlerse, şantaj veya pazarlık gücünün tümünü kaybedecek veya siyasal hedeflerine ulaşamayacaktır. GKRY’den veya KKTC’den her biri veya her ikisi birden, bu koşulların her ikisini yerine getirebilecek durumda iseler, bu takdirde yılı dengesi ‘dingin’ olmayacaktır. Eğer her iki taraf da bu koşullardan birini veya her ikisini yerine getirebilecek durumda değilse, taraflardan her birinin girişeceği saldırı, anlamsız ve çok pahalıya mal olacağından, yılı dengesi ‘dingin’ olacaktır.

Ancak şunu işaret etmek gerekir ki, modelde GKRY’nin, KKTC’nin gücüne karşı girişeceği bu saldırı, sadece bir şantajdan ya da siyasal bir zorlamadan öteye geçemeyecektir. Dolayısıyla Kıbrıs ölçeğinde yapılacak bir savaşın kazanılmasında, bunun pek yararı olmayacaktır.

Aslında GKRY’nin buradaki amacı, sadece bir saldırgan olarak pazarlık gücünü arttırmak ve Türk tarafını zorlayarak müzakerelerde yarar sağlamaktır. Bu durumu dengeleyebilmek için KKTC’nin karşılık verme kapasitesinin ve silah gücünün yeterli olabilmesi gerekmektedir. Özellikle KKTC’in karşı saldırısı, GKRY’nin ‘kabul edileceği’ sınırların altına düşürmemesine özen gösterilmelidir.

¹⁸ Glenn H. Snyder, ‘The Balance of Power and The Balance of Terror’, *Balance of Power*, in Paul Seabury (ed.), (New York: 1981), s. 186-188; Gönlübol, *Uluslararası Politika...*, s. 464.

1.5. Kıbrıs'ta Tarafların Konvansiyonel Denge ile Tutum Farklılıkları

Kıbrıs'ta bulunan iki ayrı denge sistemini, önce karşılaştırmak, sonra da bunları birbirine bağlamak veya bütünleştirmek için ilk sorulması gereken soru şudur: Kıbrıs'ta dengelenmek istenen gücün niteliği nedir? Her iki durumda 'dingin' ya da denge hâlinde olan güçlerin niteliği veya yapısı nasıldır?

Geleneksel güç dengesi kuramında 'güç', her ülkeyi savunmak veya ele geçirmek için gerekli fiziksel yeteneği ifade etmektedir.¹⁹ Özellikle Kıbrıs'ta tarafların askerî yeteneği veya savaş potansiyeli birbirinden farklı olduğu zaman 'dinginliğe' ulaşıldığı görülmüştür. Böylece tarafların biri, bir diğerini savaş hâlinde yenilgiye uğratamayacağını, dolayısıyla ilgili tarafın statükosunu değiştirebilecek kapasiteye sahip olmadığını göstermektedir.²⁰ Oysa Kıbrıs'taki 'yılığ dengesine' ait durumun, hiç de böyle olmadığı ortadadır. Gerçekten de sadece konvansiyonel silahların kullanıldığı bir savaşta, herhangi bir ülkeyi işgal etmek söz konusu değildir. Ancak hâlen daha konvansiyonel silahlara, özellikle de Kıbrıs gibi bir coğrafyanın fiziksel olarak ele geçirilmesi için ciddi bir gereksinim vardır.

Bu bakımdan Kıbrıs'taki 'yılığ dengesi', bir bakıma 'geleneksel dengeden' daha öznedir.²¹ Gerçi Kıbrıs'ta dinginliğin bulunup bulunmadığı hesaplanırken, karşılıklı askerî gücün nesnel (objektif) durumu veya askerî denge kadar, öznel (subjektif) etkenlerin de göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Aslında Kıbrıs'taki dinginliğin, her iki taraf bakımından zararların kabul edilebilirliği ölçütüne göre tanımlanması, öznel varlığın en açık bir biçimde gösterilmesine bağlıdır. Çünkü Kıbrıs'ta neyin kabul edilebilir olduğu, tarafların siyasal çıkarlarına verdiği değere göre değişmektedir. Aksi takdirde Kıbrıs'ta, yılığ dengesinde dinginliğin bulunup bulunmadığı, sezgi yoluyla öğrenilebilecektir.

Esasında yılığ dengesi, bir başka açıdan da öznedir. Her şeyden önce taraflar, Kıbrıs'ta hangi zararların kendileri için kabul edilmez olduğunu bilseler dahi, karşı taraf için hangilerinin kabul edilmez olduğunu açık bir şekilde bilmemektedirler. Bu nedenle Kıbrıs'ta dinginliğin bulunup bulunmadığını kestirmek için karşı tarafın değerlerini ve niyetlerini çok iyi bilmek gerekmektedir. Aslında Kıbrıs'ta denge ve bu dengeyi bozabilecek değişimin siyasî, askerî ve teknolojik derecesi hakkında oldukça geniş bir algılama farklılığı bulunmaktadır. Böyle bir durumda veya blöfün karşı tarafça görülebilmesi hâlinde Kıbrıs, sıcak bir çatışmaya girmesi pek muhtemeldir. Tıpkı 1963 Kanlı Noel hadiseleri, 1974 darbesi ve S-300 krizi gibi...

Aslında öznel nedenler, tarafların Kıbrıs'taki nisbi güçlerini karşılaştırma zorunluluğunu beraberinde getirmektedir. Ancak geleneksel güç dengesi sisteminin tam aksine, Kıbrıs'taki yıkıcı veya yok edici silahlar arasındaki denge ile vuruş gücü arasında sayısal eşitliğin mutlak düzeyde bulunması, pek de söz konusu değildir.

Özellikle GKRY'nin saldırı gücü, adadaki Türk askerinden çok daha zayıf olsa bile, yine de karşı vuruş yeteneğine sahip olması önemli bir husustur. Kaldı ki Kıbrıs Rum liderliğinin, 1974'ten bu yana, yapmaya çalıştığı da budur. Bunun için bir modelleme yapılacak olursa, şöyle bir örnek verilebilir:

¹⁹ Gönülbol, *Uluslararası Politika...*, s. 466.

²⁰ *ibid.*, s. 466.

²¹ *ibid.*, s. 466.

Faraza Türk tarafının 100 füzesi, Rum tarafının ise 400 füzesi olsun. Füze sayıları her ne kadar da birbirine eşit olmasa da adadaki dinginliğin sağlandığı açıktır. Ancak adadaki dinginlik, Türk tarafının ‘asgarî geri vurma yeteneğini’ kaybetmesi veya tam olarak ‘ilk vuruş yeteneğini’ kazanması hâlinde ortadan kalkabilecektir. Ancak adadaki *dinginlik*, bu iki durum haricinde devam etmesi beklenmektedir.

1.6. Kıbrıs’ta Silahsızlanma ile İlgili Başlıca Caydırma Yöntemleri

Kıbrıs’taki tarafların silahlanma politikalarının başlıca amacı, karşı tarafı ‘yok etme’ yönünde değil, onun tutum ve davranışlarını etkilemeye yöneliktir. Böyle olunca, bir etki aracı olarak silahların nitelikleri ve uygulanabilecek askerî stratejiler öne çıkmaktadır.

Aslında Kıbrıs’ta silah sistemlerinin kullanıldığı fiilî bir savaşın çıkması demek, caydırıcılığın başarısız olduğunu göstermek demektir. Bu yönüyle her silah, tahrik edici özelliğinden dolayı, herhangi bir sistemin caydırıcılığından veya istikrarlılığından söz söylenemez. Özellikle yeni nesil silah sistemlerinde geliştirilen yöntemlerle sağlanan sürat nedeniyle, kararların çok kısa bir sürede alınmasını gerektirmektedir.²² Dolayısıyla Kıbrıs’ta, çıkabilecek sorunlar iyice düşünülmeyen veya tartışılmadan, zaman baskısı altında alınacak kararlar, her zaman isabetli olmayacak veya tehlikeli sonuçlar doğurabilecektir.

Aslında Kıbrıs’ta ilgili tarafların kendini koruyabilmek için karşı taraftan daha fazla ve daha iyi silahlara sahip bulunması yolunda eskiden beri var olan görüş, birçok bakımdan yetersizdir. Her şeyden önce Kıbrıs’taki taraflardan biri, kendi güvenliğini sağlayabilmesi için daha fazla ve daha iyi silah sisteminin yanı sıra, istikrarlı bir caydırıcılığa da ihtiyacı vardır. Bunun koşulu ise taraflardan biri, saldırıya uğradıktan sonra *ilk vuruşu* yapabilme yeteneğine sahip olmasında yatmaktadır. Bunun için de Kıbrıs’taki taraflar şu yolu takip etmektedirler:

Birinci yol, Kıbrıs’taki silahların nicelik durumudur. Aslında Kıbrıs’taki silahların çokluğu, hedeflerin kısa bir sürede vurulabilirliğini azaltmaktadır. Ancak silah sistemlerindeki sayısal öge, Kıbrıs’ta silahlanma yarışına yol açtığı için birçok sakıncaları beraberinde getirmektedir.

İkinci yol, Kıbrıs’ta silahların geniş bir alana yayılmasıdır. Ancak silah sistemlerindeki gelişim, hedefleri isabetle vurma derecesini artırdığından, bu tedbir de özelliğini kaybetmiştir.

Üçüncü yol, adadaki silahların anavatanlardaki askerî üslere dağıtılmasıdır. Ancak bu da her zaman için imkân dahilinde değildir. Zaten bu yöntem, birçok siyasal sorunu da beraberinde getirecektir.

Dördüncü yol, Kıbrıs’taki nakliye araçlarının koruganlarda saklanmasıdır. Ancak bu yol, tam isabet dışında ‘vurulabilirliği’ azaltmaktadır. Özellikle bu yol, nakliye sistemlerinin isabet derecesi arttıkça güvenilirliğini daha da yitirmiştir. Çünkü tahrip gücü yüksek silahların vuruşuna dayanabilen koruganların yapılması çok zor, hatta imkânsızdır.

Beşinci yol ise Kıbrıs’taki silahları çeşitli biçimlerde gizlemektir ki, bu yol da özellikle uzaydan denetim yöntemlerinin geliştirilmesi sonunda yetersiz kalmaktadır.

Aslında bugün itibarıyla Kıbrıs’ta vurulabilirliği azaltacak en önemli tedbir, silahların hareket hâlinde bulundurulmasıdır. Nitekim bugün Rumlarda bulunan karadan veya denizden havaya atılan mobilize füze sistemleri, silah gücünün temelini oluşturmaktadır. GKRY’nin balistik füze atan mobilize birlikleri, birçok bakımdan önem taşımaktadırlar. Özellikle adada silahların gizlenmesi sağlanırken, geniş bir alan üzerine yayılmaları nedeniyle, olası bir Türk saldırısında

²² *ibid.*, s. 176.

zarar görmesi azaltılmak istenmektedir. Bunun için de Baf'ta yerleşim birimlerinin yakınlarında ve askerî havaalanında kurulmuş üsler vardır.

Bugünkü koşullarda Kıbrıs'ta sınırlı saldırılara, taktiksel ve konvansiyonel silahlarla karşılık verilmesi daha uygun görülmektedir. Özellikle Kıbrıs'ta sınırlı saldırılara karşı taktiksel konvansiyonel silahların kullanılmasını savunanlar, bu silahların kara gücünün caydırıcılığını arttıracığını ve büyük kara saldırılarına karşı en güçlü savunma olacağını ileri sürmektedirler.²³ Bu görüş, 1974'ten sonra özellikle GKRY tarafından da benimsenmiş ve silahlı güçlerini, bu tür silahlarla mücehhez kılmışlardır. Pek tabii ki bu tercihin önemli bir tehlikesi de çatışmanın tırmandırılmasından sonra daha büyük bir savaşa dönüştürme olasılığıdır. Taktiksel ve konvansiyonel silahların başka bir sakıncası da Kıbrıs gibi nüfus yoğunluğu çok olan yerlerde kullanılması hâlinde, stratejik silahlar kadar yıkıma ve ölüme neden olabilmesidir.

Ayrıca Kıbrıs'taki caydırıcı gücün önemli diğer bir ögesi de saldırı hâlindeki uçakların veya füzelerin hedeflerine varmadan önce, havada bulunduğu sırada yok edilerek, hedeflerin savunulmasının artırılmasıdır. Bilindiği gibi Kıbrıs Rum yönetimi, bütün varlığını bu uğurda harcamakta ve silahlanma programını buna göre düzenlemektedir. Bu yöntemin en önemli mahsuru ise çok pahalı ve her iki tarafı da yeni bir silahlanma yarışına sürükleyecek nitelikte olmasıdır. Bu durum, denetimsiz bir silahlanma yarışına yol açabilecektir. İşte Kıbrıs'taki bu yarış, ilgili tarafları ve garantör devletleri haklı bir tedirginliğe sürüklemektedir. Bundan dolayı nihai ve kalıcı bir çözüm bulunmadığı müddetçe Kıbrıs, çatışma ve savaş alanı olarak daimi bir şekilde dünya coğrafyasında yer alacaktır.

1.7. Kıbrıs'ta Tarafların Güç Dengesi ve Eşitliği Prensibi

'Dengeyi' veya 'eşitliği' sağlama üzerindeki klasik güç tezine göre zayıf Kıbrıs Rum yönetiminin, güçlü Türkiye ile gücünü dengelemesi, özellikle askerî güç dengesini başarması veya savaş olasılığını etkili bir biçimde kısıtlayan karşılıklı bir caydırma durumu yaratması beklenmektedir. Kıbrıslı Rumlara göre bu strateji, adadaki barışın korunması için en etkili yöntemidir.

Hâlbuki bu yaklaşım, Kıbrıs'taki durumun iyi algılanmadığının bir göstergesidir. Gerçek şu ki Rumların bu algılayışı, savaşa cevaz vermekte ve Kıbrıs'ta var olan bu durumu tek realist hedef saymaktadır. Aslında Kıbrıslı Rumlara bununla ilgili olarak belli bir gerekçesi vardır. Kıbrıs'ta iki ayrı güç, askerî yönden eşit olduğundan taraflarda, herhangi biri savaş tehlikesini göze almayacağı tezine dayanmaktadır. Çünkü eşit güçler arasındaki çatışmalarda, askerî zafere ulaşmak hem zordur, hem de kesin değildir. Özellikle bu tip çatışmalar, sert ve şiddetli olmaktadır. Aksi takdirde gücüne dayanan taraf, istediğini tehditle ve şiddetle kabul ettirebilirdi.²⁴

Bu düşünceye karşı çıkan birtakım Rum stratejistler, yalnızca eşit güçler arasındaki çatışmaların sertliği konusunda anlaşmakta ve diğer konularda tamamen değişik sonuçlara varmaktadırlar.

Aslında Kıbrıs'ta genel olarak 'güç dengesi' ya da 'eşit güçte' olma anlayışı, barışı ve istikrarı sağlamamakta, tersi bir duruma yol açmaktadır. Yani Kıbrıslı Rumlara Türklerin, aralarındaki anlaşmazlıkları çözmek üzere savaşa ve şiddete başvurma olasılıkları, her iki tarafın

²³ Tamçelik, *Kıbrıs Meselesinin...*, 2008b, s. 511.

²⁴ Kenneth N. Waltz, *Theory of International Politics, Reading*, (Addison-Wesley: 1979), s. 40; Robert G. Gilpin, 'The Richness of The Tradition of Political Realism', *Neutrality and Its Critics*, Roben O. Keohane (ed.), (New York: Columbia University Press, 1986), ss. 98-99.

askerî yönden eşit ya da denk olması durumunda daha çoktur. Eşitlik söz konusu olunca, tehditler karşı tehditlerle, güç ise güçle göğüslenmekte ve sonuçta savaş olasılığı artmaktadır. Çünkü revizyonist bir güç, kendinden güçlü herhangi bir karşıtına yaklaştıkça, savaş olasılığı daha da artmaktadır. Ayrıca Kıbrıs'ta şu ilginç durum da söz konusudur. Tehdit ile saldırı politikası, hatta savaşın bizzat kendisi, anlaşmazlığın 'toprak' konusu olduğu durumlarda, daha güçlü olan değil, daha güçsüz olan tarafça çıkartılmaktadır.²⁵

2. KIBRIS'TA GKRY'NİN SİLAHLANMA FAALİYETLERİ VE ASKERİ HARCAMALARI

'Askerileştirme' diye bilinen düşünce, bir devletin yoğun biçimde silahlanmaya ve askerî harcamalarını artırmaya dayanmaktadır. Bu yönü ile askerileştirme çabaları, genellikle savunmaya öncelik tanımamakla birlikte, siyasî güç gerçekliğinin özünü oluşturmaktadır.²⁶ Aslında bir ülkenin askerî yönden güçlenmesi demek, "savaşa karşı en iyi güvencedir"²⁷ yolundaki varsayımdan kaynaklanmaktadır. Kaldı ki bu tez, Rumlarla Yunanlıların sürekli olarak tekrarladıkları bir stratejik ekoldür.

Ancak bunun tamamen tersini savunan görüşler de vardır. 'Saldırgan' bir anlayışla savunmaya destek vermek,²⁸ "müstahkem devlet" ya da "kirpi devlet" olarak kendi kendini mahkûm etmek demektir.²⁹ Yani bu durum, savaşa hazır olanın, savaşa neden olması ya da tetiği ilk çekme tutkusuna kapılması gibi bir şeydir. Ancak bazı araştırmacılar, Yunanlılarla Rumların bu stratejiden hasıl olan beklentilerini abartılı bulmaktadırlar. Çünkü silahlanma, savaşın temel ya da tek nedenini oluşturmamakla birlikte, pek çok durumda devletler arasında savaşların veya sıcak çatışmanın öncüsü olmuştur.³⁰ Dolayısıyla Kıbrıs'taki da askerileştirme ve silahlandırma çabaları, savaşı uzaklaştıracağına, aksine yakın kılmakta ve barış yönünde değil savaş yönünde önemli bir adım atılmasına neden olmaktadır.³¹

Özellikle Kıbrıs'taki bu çabalar, silahlanma gerginliği ve tehdit altında bulunma duygusunu güçlendirmekte, rakip ülkeler arasındaki havayı bozmaktadır. Kaldı ki bu tür çalışmalar, rakibi engellemeye veya caydırmaya yönlendirmediği gibi, askerî alandaki gerginliği tırmanmaya ve

²⁵ A.F.K. Organski, *World Politics*, (New York: Knopf, 1958), ss. 292-293; Russell J. Leng, 'When Will They Ever Learn? Coercive Bargaining in Recurring Crises', *Journal of Conflict Resolution*, 1983, 27, s. 87; Russell J. Leng, 'Realism and Crisis Management: A Report on Five Empirical Studies', *Evaluating U.S. Foreign Policy*, John A. Vasquez (ed.), (Cambridge: Cambridge University Press, 1986), ss. 52-53; Michael P. Sullivan, *Power in Contemporary International Politics*, (Columbia: University of Southern California Press, 1990), s. 129; John A. Vasquez, *The War Puzzle*, (Cambridge: Cambridge University Press, 1993), ss. 185-186; Stuart A. Bremer, 'Dangerous Dyads: Conditions Affecting The Likelihood of Interstate War 1916-1965', *Classics of International Relations*, John A. Vasquez (ed.), (ABD: Upper Saddle River, Prentice Hall, 1996), ss. 235-236; Frank W. Wayman, J. David Singer and Gary Goertz, 'Capabilities, Allocations, and Success in Militarized Disputes and Wars 1816-1976', *Classics of International Relations*, John A. Vasquez (ed.), (ABD: Upper Saddle River: Prentice Hall, 1996), ss. 63-64.

²⁶ Gönlübol, *Uluslararası Politika...*, s. 178.

²⁷ Vasquez, *The War...*, s. 182.

²⁸ Bremer, *Dangerous Dyads...*, s. 238.

²⁹ Graham Evans and Jeffrey Newnham, *The Dictionary of World Politics: A Reference Guide to Concepts, Ideas and Institutions*, (New York: Harvester-Wheatsheaf, 1990), s. 304.

³⁰ Edward N. Luttwak, 'The Traditional Approaches to Peace', *Approaches to Peace: An Intellectual Map*, W. Scott Thompson (ed.), (Washington: United States Institute of Peace, 1991), s. 356.

³¹ Vasquez, *The War...*, s. 183-184; Bremer, *Dangerous Dyads...*, ss. 238, 244-245.

askerî güç aracılığıyla isteğini zorla kabul ettirmeye sevk etmiştir.³² Aslında bütün bunlar, karşı tarafça, salt savaşı engellemek için yapıldığı anlaşılmamaktadır. Hatta Kıbrıs'ta olduğu gibi silahlanmakta olan taraf, diğerini ne denli tehdit etmekte olduğunu, karşı tarafa ne kadar saldırgan göründüğünü de algılayamamaktadır.

Bu koşullar altında, adadaki tarafların silahlanması, 'aksiyon-reaksiyon' mantığı çerçevesinde şekillenmektedir.³³ Zira bir taraf, diğer bir tarafın silahlanmasına, 'silahlanmayla' tepki göstermektedir. Bunun başlıca nedeni, karşı tarafın silahlanmasıyla, kendi güvenliğinin sarsıldığına ve tehlikeye düştüğüne inanmasındadır. Dolayısıyla Kıbrıs'taki silahlanma yarışı, bir noktadan sonra kontrolden çıkmakta, kendi dinamizmine sahip bir kısır döngüye girmekte ve bu durum, barışın yerleşmesine değil, çatışma kültürünün yerleşmesine neden olmaktadır. 1955-1958, 1963-1967 ve 1974 olayları bu mantığın somut göstergesi olarak değerlendirilebilir. Hâlbuki Diehl, askerileştirmenin barışa katkıda bulunmadığını kabul etmekle birlikte, özellikle silahlanma yarışı noktasında Wallace'in tezine karşı çıkmaktadır.³⁴ Çünkü bilinçli olarak silahsızlanma yolunda inisiyatif alınsa bile, bu durumu çözmek oldukça güçtür.³⁵

Özellikle Kıbrıs'ta olduğu gibi savunmacı veya müstahkem taraf, karşı müstahkem tarafı yaratmaktadır. Kaldı ki bu durum adada, kuşkuyu, tehdidi, düşman imajını, toplumun askerleşmesini, savaş ve saldırganlık kültürünün benimsenmesini sağlamıştır. Hatta birtakım siyasî çevreler, bu duruma yatırım dahi yapmaktadırlar. Böylece Kıbrıs'ta olduğu gibi toplumlar, birbirleriyle uzlaşmaktan çok uzaklaşmaktadırlar. Hatta çatışmacı kültür, toplumlara hakim olmakta ve geleceği şekillendirmektedir. Zaten Kıbrıs'ta silahlanmadan ve çatışma kültüründen 'geçimini sağlayan', çok güçlü bir 'siyasî ve bürokratik elitler' zümresi vardır.³⁶ Gerçi bu durum, Kıbrıs'ta 1958'den beri süregelen bir husustur. Dolayısıyla Kıbrıs'taki elitler zümresi, bu durumu kullanmaktalar ve tehlikeyi abartmak için ellerinden geleni yapmaktadırlar. Çünkü bu zümrenin, aksi bir durumda kaybedeceği pek çok şey vardır. Esasında Kıbrıs Rum toplumunda, savaşın kabul edilebilir bir yöntem olarak ya da en etkili bir çözüm kriteri olarak görülmesi bundandır. Gerçi bu durumun bile silahlanma yarışını önleyemediği veya savaşı önleyecek bir araç olarak algılanmadığı ortadayken, adadaki toplumların uzlaşmasını beklemek gerçekçi bir hâl değildir.

Aslında 1974'ten sonra ortaya çıkan ana sorunlardan birisi, Kıbrıs'ın silahlanma yarışına yenik düşmesinden kaynaklanmaktadır. Her şeyden önce taraflar, birbirlerini 'tartmaya' başlamışlardır.³⁷ Özellikle Kıbrıslı Rumlar, tank ve uçaksavar satın alarak, Rum Milli Muhafız Ordusu'nu (RMMO) modernize etmeye çalışmışlardır. Bu sırada Rum lideri Klerides'e "neden silahlanıyorsunuz?" diye sorulduğunda, "neden silahlanmayalım" diye cevap verdiği ve "karşımızda 400 bini aşkın tanklarıyla dev bir Türk ordusunun" bulunmasına binaen, "öylesine güçlüler ki kendimizi biraz olsun savunmak istiyoruz"³⁸ demiştir.

³² Robert Jervis, *Perception and Misperception in International Politics*, (Princeton: Princeton University Press, 1976), s. 55.

³³ Michael D. Wallace, 'Arms Races and Escalation: Some New Evidence', *Journal of Conflict Resolution*, Cilt: XXIII, 1979, ss. 21-23.

³⁴ Michael D. Wallace, 'Armaments and Escalation: Two Competing Hypotheses', *International Studies Quarterly*, Cilt: XXVI, 1982, ss. 6-9; Paul Diehl, 'Arms Races and Escalation: A Closer Look', *Journal of Peace Research*, Cilt: XX, 1983, ss. 56-57.

³⁵ Vasquez, *The War...*, s. 155; Bremer, *Dangerous Dyads...*, ss. 244-245.

³⁶ Jerome D. Frank, *Sanity and Survival: Psychological Aspects of War and Peace*, (New York: Random House, 1967), ss. 33-34; Seyom Brown, *The Causes and Prevention of War*, (New York: St. Martin's Press, 1994), s. 71.

³⁷ Mehmet Ali Birand, 'Rum ve Yunanlı Dostlara Söyleyemedik', *Sabah Gazetesi*, 10 Kasım 1997, No: 32254, s. 11.

³⁸ Birand, *ibid.*, s. 11.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/3 Summer 2011

Bir başka toplantıda ise “Türkler silahlanmamıza karşı çıkararak, Rum bölgesini adeta abluka altında tutmak istiyorlar. Rumlar zayıf kaldıkça üstümüzdeki askerî tehdidiniz daha da büyüyor ve pazarlık masasına daha güçlü oturuyorsunuz. Şimdi bu dengeyi kurmak istiyoruz”³⁹ şeklinde bir değerlendirme yapmıştır. Gerçi bu açıklama, uzun bir süre Batılı çevreler tarafından mantıklı karşılanmıştır.

Görünen odur ki, Kıbrıs’ta çok zayıf olan taraf, güçlü rakibe karşı silah dengesi kurmaya çalışmaktadır. Ancak son gelişmeler, bu işin silah dengesinin ötesine geçen bir durum olduğunu göstermektedir. Özellikle bu durum Kıbrıslı Türklerle, Türkiye için bir ‘tehdit’ oluşturmaya başlamıştır. İşte bu yönden Türkiye’nin tepkileri artmıştır. Aslında Amerika ve İngiltere’nin, aynı zamanda BM ve AB’nin çözüm için girişimde bulunmasının nedenlerinden birisi de budur. Zira bugüne kadar barış girişimlerinde kimsenin herhangi bir acelesi yoktu. Kaldı ki adada, sürekli bir ateşkes olduğu için sıcak bir çatışma da yaşanmamıştır. Dolayısıyla çözüm için ivedilikle baskı yapılmasına gerek yoktur.

Ancak Kıbrıs’ta yaşanacak herhangi bir gerginliğin, özellikle Batılı devletlerin işine yarayacağı düşünülmektedir. Çünkü Batılı devletlere, taraflar arasında çıkabilecek herhangi bir gerginliğin, Türkiye’nin garantörlüğünü sınırlandırılabilceği ve bölgesel çıkarlarını kendi lehine dönüştürebileceği bir fırsat vermiştir. Nitekim Batılı devletler, adadaki düşük yoğunluklu çatışma riskinin arttığını görerek, “Rumları AB’ye tam üye yaparak adanın ve bölgenin güvenliğini sağlayalım” tezini ortaya atmışlardır. Lakin bu tezin hayata geçirilmesiyle birlikte, adanın tam anlamıyla ikiye bölünmesi, ilgili devletlerce de kabul edilmiş oldu. Ancak AB’nin egemenlik sınırları, yine de Kıbrıs’ın tamamından geçerek çizildiği görülmüştür. Dolayısıyla ‘silahlanma’ mevzusu, Kıbrıs’ta her türlü etkiye açık bir konu olarak değerlendirilebileceğini söylemek mümkündür.

2.1. Kıbrıslı Rumların 1955-1974 Arası Silahlanma Çabaları

Bu konuyu iyi değerlendiren Kıbrıs Rum yönetimi çeşitli ‘silahlanma stratejileri’ geliştirmiştir. Özellikle EOKA’nın kurulması için 1955-1959 arasında Yunanistan’dan çok sayıda silah getirilmiştir. Bu silahlar, Yunan ordusunun depolarında bulunan, II. Dünya Savaşı sırasında kullanılmış ‘Bren’, ‘Sten’, ‘Vickers’, ‘Sterling’, ‘Arabira’ ve ‘Tomson’ marka silahlardır.⁴⁰ Bunlara ek olarak dönemin Başbakanı Konstantin Karamanlis ve Dışişleri Bakanı Evangelos Averof’un da bilgisi dahilinde Yunan ordu depolarından çalınan silahlarla, örtülü ödenekten silah kaçakçıları aracılığıyla satın alınan silahlar da gizlice adaya gönderilmiştir.⁴¹ Aslında Makarios, EOKA’nın silahlandırılmasını, Yunanistan’dan gizlice getirilen silahlarla sağlamak istemiştir. Bu durumu, Anthony Eden anılarında “EOKA, sömürge ayaklanmalarındaki temel gayeyi oluşturan bağımsızlık adına değil, Enosis adına hareket ediyordu. EOKA, para, silah, organizasyon ve propaganda konularında Yunanistan’dan doğrudan yardım alıyordu”⁴² şeklinde değerlendirmiştir.

EOKA lideri Grivas da Kıbrıs’taki millî mücadelenin başarıya ulaşması için silahlanmaya büyük önem vermiştir.⁴³ Ona göre “yürek ile iman, azim ile silahlanma”, başarı için gerekli şartlardandır.⁴⁴ Bunun için de silahlanma önemli bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır.

³⁹ *ibid.*, s. 11.

⁴⁰ ‘Rum Kesimi Silah Deposu’, *Kıbrıs Gazetesi*, 2 Ekim 1992, No: 902, s. 2; *Kıbrıs Gerçeğinin Bilinmeyen Yönleri*, (İstanbul: Uluslararası İlişkiler Ajansı Yayınları, 1992), s. 101; *Unknown Aspects of The Cyprus Reality*, (İstanbul: International Affairs Agency, 1992), s. 101.

⁴¹ *Unknown Aspects...*, ss. 101-102.

⁴² Harry Scott Gibbons, *The Genocide Files*, (Londra: Charles Bravos Publishers, 1997), s. 24.

⁴³ Süleyman Oğuz, *50. Yılda Kıbrıs*, (Ankara: 1973), s. 31.

Bu sırada Kıbrıslı Türkler de silahlanmaya başlamıştır. Özellikle EOKA'ya karşı kurulan 'Volkan' ve daha sonra 1957'de oluşturulan *Türk Mukavemet Teşkilâtı*'nın (TMT) hedefi ise hiçbir zaman İngiliz yönetimi olmamıştır. Onların doğrudan hedefi, ayrılıkçı Rumlara karşı verilen mücadeleyle sınırlı kalmıştır.⁴⁵ Zaten saptanan bu hedef, *Taksim*'in gerçekleşmesi ile son bulmuştur. Aslında bu hedef, Enosis'i engellemek için tasarlanmıştır. Gerçi o günlerde saptanan bu stratejik hedef, 'tepki politikasına' dayalı, 'pasif' bir anlayışın ürünüdür.⁴⁶ Böylece *Enosis* ile *Taksim* zıtlığı, birbirini besler duruma gelmiştir. Dolayısıyla Kıbrıs'ta İngiliz sömürge yönetimine karşı iki toplumun ortak mücadelesinin doğup gelişmesi mümkün olmamıştır. Fakat tarafların silahlanmasına ciddi bir etkisi olmuştur.

1963 yılına gelindiğinde Makarios, Çekoslovakya'dan 14 bin Kalaşnikov silah aldığı tespit edilmiştir.⁴⁷

1964 yılında ise RMMO'ya, Türklerle olan mücadelesinde daha etkili olabilmek için Yunanistan'dan gizlice 10.000'den fazla asker gönderilmiştir.⁴⁸ Bu güç, pek tabii ki Türkiye'nin adaya yapacağı müdahale için de kullanılacaktır. Aslında bu durum, 3.000 tondan fazla mühimmatın ithal edilmesiyle ve bu mühimmatın, Yunanistan'dan gelen 5.000 asker ile birlikte Limasol rıhtımına indirilmesiyle ortaya çıkmıştır.⁴⁹ Dolayısıyla Çağlayangil'in de ifade ettiği gibi bu küçük ada, bu kadar çok silah ve mühimmatta boğulması kaçınılmaz olmuştur.⁵⁰

Bununla ilgili olarak Andreas Papandreou, yazdığı kitabında, babası George Papandreou ile Başpiskopos Makarios arasında anlaşmaya varıldığını ve adaya gizlice gönderilen Yunan taburu ve askerlerinin neler yaptığını açıklamıştır. Buna göre Makarios, 1964 yılının Nisan ayında, Atina'yı ziyaret ederek, George Papandreou ile birlikte Kıbrıs meselesinin bütün yönlerini ele almıştır. Bu toplantı sonunda, üç prensip üzerinde uzlaşmıştır. Uzlaşılan konular arasında önemli olan hususlar aşağıdaki gibidir:

1. Esas hedef, *Enosis*'tir ve ona yönelik çalışmalar yapılacaktır.
2. Bu uğurda yapılacak her türlü çaba, Türklerin kızdırılmamasına dikkat edilecektir.
3. Eğer Türkiye karşı saldırıya geçerse, Yunanistan Makarios Hükümeti'ne karşı yardıma gelecektir.⁵¹

İşin ilginç yanı Yunanistan, adaya naklettiği askerlerle, Türkiye'nin muhtemel müdahalesini engelleyebileceğini düşünmüştür. Özellikle adaya gizlice Yunan taburlarının nakletme işini teklif eden ise *George Papandreou*'dur. Makarios ise bunu hemen kabul etmiştir. Büyük bir gizlilik içinde gemilerle taşınan Yunan birlikleri, sivil kıyafetler giydirilerek adaya çıkartılmışlardır. 12.000'den fazla olan askerî birlikler tam anlamı ile teçhiz edilmiş ve Kıbrıs'a o şekilde gönderilmişlerdir.⁵² Böylece Yunan Hükümeti, Ankara, Londra, New York ve Washington'a karşı pozisyonunu güçlendirmiş oldu.

⁴⁴ George Grivas, *The Memories of General Grivas*, (Londra: 1972), s. 6.

⁴⁵ *Varoluş Yolumuz*, 2. Baskı, (Lefkoşa: CTP Yayınları, 2001), s. 7.

⁴⁶ *Varoluş Yolumuz*, s. 11.

⁴⁷ *Unknown Aspects of The Cyprus Reality*, s. 101; Oğuz, 50. *Yılda...*, s. 2.

⁴⁸ Zenon Stavrinides, *The Cyprus Conflict – National Identity and Statehood*, (Lefkoşa: 1975), s. 67.

⁴⁹ 'UN Secretary General's Reports: S / 5950 – September 1964', *KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşivi*, Dosya: BM Kararları, Tarih: 1964.

⁵⁰ İhsan Sabri Çağlayangil, *Anılarım*, 3. Baskı, (İstanbul: Yılmaz Yayınları, 1990), s. 342.

⁵¹ Andreas Papandreou, *Democracy at Gunpoint: The Greek Front*, (Atina: Doubleday and Co., 1983), s. 7.

⁵² Papandreou, *ibid.*, s. 7.

Bu sırada Kıbrıs Rum Hükümeti, Rusya'dan aldığı füze, torpido, bot, uçaksavar toplarını Kıbrıs'a, Mısır üzerinden sokmuştur.⁵³ Aynı güzergâh, Yunanistan'dan gönderilen tanklar için de takip edilmiştir. Nitekim bu husus, Kıbrıs'ın Atina Büyükelçisi Nikos Kranidiotis'in, 26 Haziran 1964 tarihinde, Başpiskopos Makarios'a yazdığı mektuptan da anlaşılmaktadır. Özellikle mektupta, Yunanistan Savunma Bakanı Garu Falias'ın, Mısır üzerinden gönderilecek "17 tankı teslim alacak kişinin belirlenmesi"⁵⁴ istenmiştir.

1965 yılında Mağosa'nın 6 mil kuzeyinde yer alan Boğaz limanında oldukça önemli ve stratejik olarak değerlendirilen silahların, ada içine sevk edildiği ve bunun, BM Barış Gücü'ne hiçbir şekilde bilgi verilmediği tespit edilmiştir.⁵⁵

Aslında 15 Şubat 1965'te, 'Dimitrios' isimli bir Yunan gemisi, Mağosa limanında yükünü boşaltmıştır.⁵⁶ O gün, Ramazan Bayramı'nın ilk günü olduğundan, limanda hiçbir Türk bulunmamaktadır. Boşaltılan yük üzerinde ise "Matbaa malzemeleri, Mahi Gazete, Mağosa"⁵⁷ yazılıdır. Tam bu sırada kasalardan biri yere düşerek açılmış ve makineli tüfekler, tabancalar ve el bombaları rıhtıma saçılmıştır. Yükün düştüğü yere doğru hızla gelen İngiliz askerleri ise Rum polisi tarafından engellenmiş ve yükünün yarısını boşaltmış olan gemi, demir alarak yola çıkmak zorunda kalmıştır. İlgililer tarafından, İngiliz askerlerine "gemi, Kıbrıs hükümetinin emirleri doğrultusunda limandan ayrıldığı"⁵⁸ belirtilmiştir. Bunun üzerine İngilizler, rıhtımdaki silahlara el koymuşlardır. U'Thant, konuyla ilgili olarak hazırladığı raporda ise büyük miktarlara ulaşan ve ağır silahların da dahil olduğu savaş malzemelerinin, Boğaz limanı⁵⁹ vasıtasıyla adaya sokulduğunu ve bu malzemenin, gecenin karanlığında ve büyük gizlilik içinde gemilerden indirildiğini ve bu işlem sırasında Milli Muhafızların, BM Barış Gücü devriyelerini liman alanının dışında tutmaya çalıştıklarını vurgulanmıştır.⁶⁰

1966 Martında ise Kıbrıs Hükümetinin, askerî kuvvetlerinin güçlenmesi ve daha etkili olabilmesi için Yunanistan'dan çok sayıda asker ve mühimmat getirildiği ve aynı yılın Haziran ayında Yunanistan'dan gelen askerî personelle, RMMO'nun komuta yapısının etkin ve kuvvetli bir yapıya kavuşturulduğu görülmüştür.⁶¹ Ayrıca 11 Temmuz 1967 tarihinde, yeni bir yasa çıkartılarak RMMO'nda görev alacak kişilerin, sadece 'Kıbrıs Cumhuriyeti vatandaşı' olmasına gerek olmadığı hükme bağlanmıştır.⁶²

Aslında Kıbrıslı Rumların silahlanması, BM'nin resmî organlarınca da tespit edilmiştir. Hatta Kıbrıs Rum yönetiminin yaptığı her türlü askerî ve mühimmat sevkıyatı için raporlar dahi hazırlanmıştır. Örneğin 5950 sayılı ve Eylül 1964 tarihli BM Güvenlik Konseyi kararının 2. maddesi, 6228 sayılı ve Mart 1965 tarihli kararın 37. maddesi, 7191 sayılı ve Mart 1966 tarihli kararın 2. maddesi, 7350 sayılı ve Haziran 1966 tarihli kararın 19. maddesi, 8286 sayılı ve Aralık

⁵³ Sabahattin Egeli, '1960 Republic of Cyprus Destroyed by Murders', *Cyprus International Symposium on Her Past and Present, Publication of Eastern Mediterranean University of TRNC and Van Yüzüncü Yıl University of Turkish Republic*, (Ankara: 1994), s. 248.

⁵⁴ *Mahi Gazetesi*, 8 Mayıs 1975, No: 879, s. 3.

⁵⁵ 'UN Secretary General's Reports: S / 6228 - March 1965', *KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşivi*, Dosya: BM Kararları, Tarih: 1965.

⁵⁶ Gibbons, *The Genocide...*, s. 218.

⁵⁷ *ibid.*, s. 218.

⁵⁸ *ibid.*, s. 219.

⁵⁹ Adanın doğusunda, Mağosa Körfezi'nin kuzey ucunda bulunan bir limandır.

⁶⁰ Gibbons, *The Genocide...*, s. 246.

⁶¹ 'UN Secretary General's Reports: S / 7191 - March 1966', *KKTC Dışişleri ve Savunma Bakanlığı Arşivi*, Dosya: BM Kararları, Tarih: 1966; 'UN Secretary General's Reports: S / 7350 - June 1966', *KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşivi*, Dosya: BM Kararları, Tarih: 1966.

⁶² 'UN Secretary General's Reports: S / 8286 - December 1967', *KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşivi*, Dosya: BM Kararları, Tarih: 1967.

Turkish Studies

1967 tarihli BM Güvenlik Konseyi kararının 24. maddesi bu durumla ilgilidir. Böylece BM tarafından yapılan tespitlere göre Rum yönetiminin adayı silahlandırdığını, silahların genellikle kaçak yollarla getirildiğini ve bu durumun ciddi risklere yol açtığını belgelemesi açısından dikkat çekicidir.

1972 yılına gelindiğinde Kıbrıslı Rumların Çek silahlarının alınması ile ilgili olarak ortaya çıkan gerginlik, Makarios tarafından “*bu durum, Kıbrıs’ın iç meselesidir*”⁶³ şeklinde değerlendirilmiştir. Ancak BM Güvenlik Konseyi’nin 10664 sayılı ve Mayıs 1972 tarihli kararının 74. maddesinde de ifade edildiği gibi Rumlar tarafından adaya silah ve cephane getirilmesinin, Kıbrıs’ta iki toplum arasındaki gerginliğin artmasına en büyük etken olduğu belirtilmiştir.⁶⁴ ABD Devlet Başkanı Ford ise “*bütün bunalımın, bundan önceki Yunan hükümetlerinin sorumsuzca davranışlarından*”⁶⁵ kaynaklandığını ifade etmesi ilginçtir. Gerçi Kıbrıslı Rumlar, son noktayı 1974 Temmuzunda koymuşlardır. Bu dönemde ayrılıkçı Rumlar, adaya Türk kuvvetleri gelinceye kadar “*bütün Türklerin öldürülmesini*”⁶⁶ tasarlamışlardır.⁶⁷ Özellikle bunu, 18 Nisan 1974 tarihli ve ‘Çok Gizli’ ibareli “*Sea İfestos-1974*” adlı plânın 3. maddesinde de görmek mümkündür. Plâna göre elde edilen silahlarla Türk kanton ve bölgelerini, “*etnik temizleme hareketiyle*”⁶⁸ temizlenmesi tasarlanmıştır.

Bunun yanı sıra Yunanlıların demokrasi kahramanı olarak tanınan Aleksandros Panagulis için 12 Mayıs 1976 tarihli ‘*Elefterotipia*’ gazetesinde yayımlanan bir haberde “*Panagulis’un Kıbrıs’a büyük silah sevkiyatı yaptığını, bu silahların bir Arap ülkesi aracılığıyla alındığını ve Makarios’un silahların satın alınması için Panagulis aracılığıyla 3 milyon sterlin ödediğini*”⁶⁹ yazmıştır.

Görüldüğü gibi toplumlararası çatışmanın ilk başladığı dönemden, yoğunlaştığı döneme kadar ki safhada, Rum idarecilerinin militarist görüşü nedeniyle adayı silahlandırdığını, buna mukabil Türk idareciler de savunma amaçlı olarak bunu dengelemeye çalıştığı görülmüştür. Dolayısıyla toplumsal kriz, silahlanmada kaotik bir hâl almış ve Kıbrıs’taki asayiş tamamen ortadan kalkmıştır.

2.2. Kıbrıslı Rumların 1974’ten Sonraki Silahlanma Çabaları

1963’te Makarios’un Çekoslovakya’dan satın aldığı 14 bin Kalaşnikov, 1967’de Türkiye’nin ultimatomu üzerine adadan çekilen Yunan tümeninin bıraktığı silahlar, 1974 *Kıbrıs Harekâtı*’ndan sonra Makarios’un silah kaçakçılarından satın aldığı 1000 adet Milân füzesi, çeşitli tarihlerde Suriye ve Bulgaristan kanalıyla satın alınan silahlar, Sovyet yapımı tanksavar füzeleri ve

⁶³ Oğuz, 50. Yılda..., s. 85.

⁶⁴ ‘UN Secretary General’s Reports: S / 10664 – May 1972’, *KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşivi*, Dosya: BM Kararları, Tarih: 1972.

⁶⁵ Osman Kılıçkiran, *Kıbrıs Meselesinin Tarihçesi ve Çözümü ile İlgili Kısa Bir Deneme*, (Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1990), s. 9.

⁶⁶ Bu ifade, Washington Post Gazetesi muhabirinin sözüdür. Bkz... *Washington Post Gazetesi*, 30 July 1974, No: 21281, s. 8.

⁶⁷ Raif Rauf Denктаş, *Letter of Cyprus*, Ministry of Foreign Affairs and Defence TRNC, (Lefkoşa: 1996b), s. 73.

⁶⁸ Tamçelik, *Kıbrıs Meselesinin...*, 2008b, s. 518.

⁶⁹ *Kıbrıs Gerçeğinin...*, s. 106; *Unknown Aspects...*, s. 106; ‘Rum Kesimi Silah Deposu’, *Kıbrıs Gazetesi*, 2 Ekim 1992, No: 902, s. 2.

1976'da George Papandreu'nun PAK adında gizli örgütüne mensup şahısların aracılığıyla Libya'dan sağladıkları silahlar, Güney Kıbrıs'a gönderilmiştir.⁷⁰

1981'de Yunanistan'da Andreas Papandreu iktidara geldikten sonra da Kıbrıs'taki Rumlara açık ve gizli yollardan silah yollanmaya devam edilmiştir. Silahların adaya gönderilmesinde üç isim önemli rol oynamıştır. GKRY İçişleri eski Bakanı *Benyamin*, Sosyalist EDEK⁷¹ partisinin lideri *Lissarides* ve Papandreu'nun sırdaşı *Valurakis*'in adları, her silah sevkiyatından sonra geçmektedir.⁷²

12 Eylül 1980 tarihinden önce silah kaçakçıları tarafından Türkiye'ye gönderilen büyük parti silahlar, ortadan kaybolduktan sonra Yunanistan'ın eline geçtiği ve sayıları 10 bin civarında olan bu silahların, bir kaç yıl sonra *Lissarides*'in ekibine ulaştığı bilinmektedir. Yapılan araştırmalar göstermiştir ki, silahların seri numaraları, birbirini tutmaktadır. Daha sonra bu silahların bir bölümünün *Ermenistan'ın Kurtuluşu İçin Ermeni Gizli Ordusu* (ASALA-Armenian Secret Army for the Liberation of Armenia), *Partiya Karkerên Kurdistan* (PKK-Kürdistan İşçi Partisi) ve *Filistin Kurtuluş Örgütü* (FKÖ) gibi örgütlere verildiği saptanmıştır.⁷³ Ayrıca 1983 yılında FKÖ, Lübnan'dan çekilirken silahların bir bölümünü Kıbrıs Rum yönetimine bıraktığı da bilinmektedir. Bu silahların sayısı 20 bin kadar olduğu tahmin edilmektedir. Bundan başka Kıbrıs'taki Kuku manastırının İsviçre bankalarındaki paralarıyla alınan silahların, Güney Kıbrıs'a aktarıldığı ve Rum armatörlerin Vietnamlılardan hurda fiyatına aldıkları silahları, militarist güçlere gizlice verdikleri bilinmektedir.⁷⁴

Aslında Kıbrıslı Rumların, Yunanistan'dan aldıkları silahlara güvenerek yaratmaya çalıştıkları gerginlik, plânlanan stratejinin bir parçasıdır. Çünkü Yunanistan'ın Güney Kıbrıs'ı silahlandırmaya devam etmesi, Doğu Akdeniz'de yeni bir gerginliğe zemin hazırlamıştır. Zaten Andreas Papandreu'un 8 yıllık iktidarı döneminde Yunanistan'ın, Güney Kıbrıs'a ağır silahları göndermesi de bundandır. Özellikle bu duruma, Papandreu hükümetinden sonra gelen bütün Yunan hükümetleri de devam etmişlerdir. Gerçek şu ki, Kıbrıslı Rumların elinde bulunan hafif silahların sayısı, en az 250-300 bin kişilik bir orduyu donatacak kadar çoktur.⁷⁵

Gerçi Papandreu'nun seçimleri kaybetmesiyle birlikte, Kıbrıslı Rumlarda Türklere karşı büyük bir değişiklik farkedilmiştir. Özellikle Kıbrıs Rum yönetimi hırçınlaşmış, saldırgan ve tahrikkâr olmuş; hatta savaş çığırtkanlığı dahi yapmıştır. Zaten bu dönem zarfında Kıbrıslı Rumlara dış yardım ve borç veren ülkelerin sayısı yaklaşık 50'nin üzerinde olması ve bu paraları, ekonomik kalkınma ve silahlanma için harcadıkları bilinmektedir.⁷⁶

1984 yılının yaz aylarında Yunanistan, tıpkı Kıbrıs'ta yaptığı gibi uluslararası anlaşmalara göre silahlandırmaması gereken *Limni* adasını silahlandırmaya ve askerleştirmeye başlamıştır.⁷⁷

⁷⁰ *Unknown Aspects...*, s. 101.

⁷¹ Yunancası *Kinima Sosialdimokraton*, İngilizcesi *Movement of Social Democrats* ve Türkçesi *Sosyal Demokratlar Hareketi* olarak bilinen bir siyasal partisidir.

⁷² *ibid.*, s. 101.

⁷³ 'Rum Kesimi Silah Deposu', *Kıbrıs Gazetesi*, 2 Ekim 1992, No: 902, s. 2.

⁷⁴ *ibid.*, s. 2.

⁷⁵ *Unknown Aspects ...*, s. 101.

⁷⁶ Martin Whoolacott, 'Cyprus: Dealing for Dollars', *Maclean's Magazine*, 25 June 1979, s. 29; *Question of Cyprus, A Documented Story of 28 Years (1960-1988) – Greek and Greek Cypriots Statement, Report of UN Secretaries General, Reports of The International Press, Agreements, Decisions, Memoirs*, (Lefkoşa: Ministry of Foreign Affairs and Defence TRNC, 1988), s. 41.

⁷⁷ Ege Adalarıyla ilgili olan Lozan Antlaşması'nın 12. ve 13. maddeleri hâlâ geçerlidir. Bu maddelere göre:

Madde 13. Barışın sürekli olmasını sağlamak amacıyla Yunan hükümeti Midilli, Sakız, Sisam ve Nikarya Adaları'nda aşağıdaki tedbirlere uymayı yükümlenir:

Turkish Studies

Bu da Ankara'yı ciddi olarak tedirgin etmiştir. Aslında Atina'nın bunu yapmasının başlıca nedeni, Türkiye'nin 4. Ordusu ya da bir başka deyişle Ege Ordusu'nun kurulmasıdır.⁷⁸ Böylece Yunanistan, Türkiye'ye karşı her cepheden silahlanma yoluna gitmiştir. Özellikle bununla ilgili olarak 30 Ağustos 1987 tarihli *Kirigas* gazetesi, Yunanistan'ın BM Başdelegesi Mihail Duntas'ın bir söyleşisini yayımlamıştır. Yayınlanan söyleşide, Rumların silahlanmaya ağırlık vererek, kendilerine göre iki halk arasında değil, uluslararası bir saldırı ve işgal sorunu olarak nitelendirdikleri ve bununla ilgili olarak "Kıbrıs meselesinin silah yolu ile çözmeye"⁷⁹ çalıştıklarını ortaya koymuştur. Bununla birlikte Duntas, saldırı stratejisinin güçlendirilmesi için modern teknolojiye de ihtiyaç duyulduğunu belirtmiştir. Hatta ona göre adanın imkânları, saldırı nispetinde güçlendirmelidir. Çünkü Rumlarda silahlanma stratejisi, "Türk yayılcılığını" önleme bakımından en önemli unsur olarak görülmektedir.⁸⁰ Bu görüş, Türkiye'nin Kıbrıs'ta girişeceği askerî bir harekâtı önlemeyi ve böyle bir harekâtın faturasını kaldıramayacak kadar ağırlaştırılmayı hedef alan kapsamlı bir politikanın ürünüdür.

Aslında GKRY, bunun için Yunanistan'la *Ortak Savunma Doktrini*⁸¹ geliştirmiştir. Bundan hareketle RMMO'nun modern teknoloji ürünü silahlarla donatılmasını ve gerek nitelik, gerekse nicelik bakımından geliştirilmesini öngören 'kapsamlı bir program' açıklanmıştır.⁸² Bu program çerçevesinde modern teknoloji ürünü silahlar tedarik edilecek ve bu silahların sürekli olarak kullanılabilmesi için yarı profesyonel askerler yetiştirilecektir. Hatta bununla ilgili olarak GKRY ile Yunanistan'ın silahlanma programlarında işbirliği yapacağı belirtilmiştir.

1. Bu adalarda hiçbir deniz üssü kurulmayacak, hiçbir istihkâm yapılmayacaktır.
2. Yunan askerî uçaklarının Anadolu kıyısı toprakları üstünde uçmaları yasak olacaktır.
3. Bu adalarda Yunan askerî kuvvetleri askerlik hizmetine çağrılmış ve buldukları yerde eğitilebilecek normal asker sayısından çok olmayacağı gibi jandarma ve polis kuvvetleri de bütün Yunan ülkesindeki jandarma ve polis kuvvetlerine orantılı sayıda kalacaktır.

Bununla birlikte 1913 Atina ve Londra Antlaşmaları'nın ilgili hükümleri de vardır. Bunlar: 14 Kasım 1913 Atina Antlaşması:

Madde 15. İşbu antlaşmaya imza atan iki taraf (Osmanlı İmparatorluğu ve Yunanistan) 30 Mayıs 1913 tarihli Londra Antlaşması'nın 5. maddesinde yer alan koşulları yerine getirmeyi taahhüt eder.

30 Mayıs 1913 Londra Antlaşması'nın atıf yapılan maddesi ise şudur:

Madde 5. Avusturya, Macaristan, İtalya, Fransa, Almanya ve Rusya, Yunanistan'ı himayesi altına aldığı Ege adalarını ve deniz kuvvetlerini diğer askerî amaçlar için kullanacağı, ayrıca bunlarla Türkiye anakarası arasında hiçbir kaçakçılık yapılmayacağı konusuyla garanti altına almayı taahhüt ederler. Altı büyük güç Yunan hükümetinin bu koşulları yerine getirmesi amacıyla etkilerini kullanacaktır. Ayrıca bu altı devlet Yunanistan'ın adalarda yaşayan Müslüman azınlığın güvenliğinin korunması için her türlü önlemi alacaktır.

Yunanlıların tezlerini Montrö Antlaşması'nın hükümlerine dayandırdıklarını, ancak bunun mesnetsiz olduğu bilinmektedir. Buna göre:

"Montrö Antlaşması'nın girişinde, zaten nerelerin askerleştirileceği tasrih edilmiştir. Bunlar içinde sözü edilen adalar yoktur. Bunlar 'askerleştirilemez' demek şart değildir. Antlaşma isteseydi, Limni ve Semadirek askerleştirilir denirdi." Bkz... 'Yunan Tezlerinde Yanlışlıklar', *Cumhuriyet Gazetesi*, 14 Eylül 1984, No: 10293, s. 7; Leyla Emeç Tavşanoğlu, *Türk-Yunan Akıllar Tartışılıyor*, (İstanbul: Çağdaş Yayınları, 1998), ss. 18-19.

⁷⁸ Tavşanoğlu, *Türk-Yunan...*, s. 17.

⁷⁹ 'Rum-Yunan İkilisinin Gerçek Niyetlerini Açığa Vuran Bir Belge', *Kuzey Kıbrıs Gazetesi*, 5 Ekim 1987, No: 404, s. 7.

⁸⁰ *ibid.*, s. 7.

⁸¹ Soyalp Tamçelik, 'Rum-Yunan İttifakında Ortak Savunma Doktrini ve Özellikleri', *Stratejik Araştırmalar Dergisi - SAREM*, Cilt: VI, 2008a, 12, ss. 13-39.

⁸² 'Rum-Yunan Askerî Bütünleşmesi', *Fileleftheros Gazetesi*, 21 Mart 1994, No: 5688, s. 15; *Dış Basın ve Türkiye*, (Ankara: TC Başbakanlık Basın - Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü Yayınları, 23 Mart 1994), s. 15.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/3 Summer 2011

Bu düşünceden hareketle Ortak Savunma Doktrini'nin 'ikinci aşaması' gündeme gelmiştir.⁸³ Buna göre uçaksavar savunmasına, tanklara, zırhlı araçlara ve akıllı silahlara önem verildiği görülmüştür. Ayrıca RMMO ile Yunan alayının manevra kabiliyetine ve süratle hareket edebilme özelliğine hassaten dikkat edilmiştir.

Böylece Yunanistan, Ortak Savunma Doktrini'ni bahane ederek, GKRY ile birlikte Doğu Akdeniz'i silahlandırmaya başlamıştır. Bu durum, Türk tarafının kabul edebileceği bir ortam değildir. Bu yönü ile Yunanistan'ın, gerek gayri askerî statüdeki Doğu Ege adalarının silahlandırması, gerekse Güney Kıbrıs'ta artan askerî varlığı ile Türkiye'nin güvenliğini ve bölgedeki çıkarlarını tehdit etmesi, dikkatle incelenmesi gereken bir konudur.⁸⁴

Bu konuyla ilgili olarak Şubat 1988'de Cumhurbaşkanı seçilen Vasiliu, bütün 'uzlaşıcı' kimliğine rağmen silahlanma programına en çok destek veren lider olarak tarihe geçmiştir.⁸⁵ Özellikle Eylül 1988-Haziran 1989 döneminde Rum tarafı, yoğun bir silahlanma kampanyasına girmiştir.⁸⁶ Dolayısıyla Vasiliu döneminde yapılan silahlanma kampanyası ile askerî kullanıma yönelik tesis seferberliği büyük hız kazanmıştır. Aslında Kıbrıs'ta kalıcı çözüm için büyük uğraş verildiği bir dönemde, böyle bir kampanyanın var olması, büyük bir gerginliğe ve çatışmaya neden olmuştur. KKTC, bu hususu BM Genel Sekreteri'ne yaptığı birçok müracaatta belirtmiştir.

Vasiliu döneminde Rumların silahlanma kampanyası ve askerî tesis seferberliği ile ilgili bilgiler aşağıdaki gibi tespit edilmiştir:

1. Askerî Harcamalar:

Vasiliu göreve geldiğinden bu yana, silahlanma için ayrılan bütçeye, büyük bir kaynak ayrılmıştır. Rum Ulusal Konseyi'nin Savunma Komitesi'nin hazırladığı gizli bir raporda, bu durum açıklıkla dile getirilmiştir. Ayrıca raporda, RMMO'nun savunma gücünü artırmak için özel bir program takip edildiği belirtilmiştir.

Rum Temsilciler Meclisi'nde sunulan raporda ise 'Savunmayı Güçlendirme Fonu'nda yapılan harcamaların ayrıntıları verilmiştir.⁸⁷ Buna göre çok sayıda ordu mühimmatının, araç ve gerecin alındığı, bunun için de 290 milyon ABD doları harcandığı görülmüştür. Bununla birlikte son üç yıl içinde RMMO'yu yeniden yapılandırma ve silahlandırma programı çerçevesinde 720 milyon ABD dolarlık harcama yapıldığı da ortaya çıkmıştır.⁸⁸

Kıbrıs Rum yönetiminin askerî harcamalar için ayırdığı bütçe göstermektedir ki, GKRY genel itibarıyla savaş ekonomisini uygulamaktadır.⁸⁹ Bunu sağlayabilmek için de ülke kaynaklardan savunma vergisini %2'den %3'e çıkartmışlardır.⁹⁰ GKRY Hükümet Sözcüsü "her Kıbrıslı bilmelidir ki, bir buçuk yıl içinde (Vasiliu yönetimi) savunmaya ayrılan bütçe, son on yıl

⁸³ 'Rum Silahlanması Devam Edecek', *Simerini Gazetesi*, 3 Şubat 1995, No: 4391, s. 1; 'Kıbrıs Rum Basını Özetleri', *Türk Ajansı Kıbrıs Arşivi*, 3 Şubat 1995, s. 1; 'Ortak Doktrinin İkinci Aşaması', *Simerini Gazetesi*, 17 Şubat 1995, No: 4402, s. 4; 'Kıbrıs Rum Basını Özetleri', *Türk Ajansı Kıbrıs Arşivi*, 17 Şubat 1995, s. 4.

⁸⁴ 'Kıbrıs Sorununün Dünü ve Bugünü', *TC Dışişleri Bakanlığı Akademisi*, 15 Mart 1995, s. 9.

⁸⁵ 'Rearmament Campaign and Military Build-Up in Southern Cyprus', 28 October 1989', *KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşivi*, Dosya: GKRY Silahlanma Programı, Tarih: 1989, s. 1.

⁸⁶ Özer Hatay, 'Vasiliu: KKTC'ye Değer Bıçtı, 85 Trilyon', *Hürriyet Gazetesi*, 14 Aralık 1992, No: 89102, s. 20.

⁸⁷ Hatay, *Vasilu...*, s. 20.

⁸⁸ *ibid.*, s. 20.

⁸⁹ 'Savunma Komitesi', *Alithia Gazetesi*, 20 Mart 1988, No: 9117, s. 1.

⁹⁰ Halil F Alasya, 'Sabır Taşını Çatlatma', *Türkiye Gazetesi*, 30 Mart 1989, No: 71317, s. 9.

Turkish Studies

*içinde Demokrat Parti yönetiminde ayrılan bütçeden çok daha fazladır.*⁹¹ Dolayısıyla GKRY'nin askerî bütçe harcamaları, genel bütçenin %8.1'ine tekabül ettiği görülmüştür.

2. Silahlanma Kampanyası:

Aslında Rum lideri Vasiliu, bütün dünyaya “*adayı askersizleştirmeliyiz*” derken, silahlanma programını artan bir oranla desteklemiştir. Özellikle GKRY, 2009-2010 yılı içinde Fransa'dan 36 adet AMX-30 B-2 tankı almıştır. Yine Fransa'dan 4 adet Gazelle helikopteri, 3 adet ABD yapımı Bell 206 L – 3 helikopteri ve 2 adet İsveç yapımı Pilatus PC – 9 uçağıyla ilgili siparişler verilmiştir.⁹² Buna ilâveten anti-uçak savar silahları da alınmış ve bu silahlar, Trodos dağının kuzeydoğu ile güneybatı yönlerine konuşlandırılmışlardır. Böylece GKRY, hava savunmasındaki etkinliğini artırmıştır.

3. Askerî Tesislerin Yapılması:

GKRY Savunma eski Bakanı Aloneftis, 12 Aralık 1988 tarihinde yaptığı açıklamada askerî gücün artırılması için büyük çaplı bir program takip ettiklerini ve bunun, mutlaka başarıya ulaşacağını ifade etmiştir. Bu yüzden 1984 yılından itibaren Kıbrıs'ta bulunan Yunan alayının sayısı 5.000'den, 15.000'e kadar çıkartılmıştır. RMMO'nun sayısı 21.000 iken, bu rakama yedeklerin de dahil edilmesiyle birlikte 85.000'e çıktığı tahmin edilmektedir.⁹³ Ayrıca Aloneftis, “*Rum yönetiminin, askerî tesisleri yapmasıyla birlikte, ilk saldırıyı yapmanın avantajını elde edeceğini*” ve “*bu tesisleri, teknolojinin en son imkânlarıyla, takviye edeceğini*”⁹⁴ belirtmiştir.

Aslında bu dönemde Vasiliu'nun saldırı sistemlerine yönelik silahlandırma faaliyetleri, KKTC'de ciddi kaygılara neden olmuştur.⁹⁵ Saldırı amaçlı faaliyetler ve politikalar, Kıbrıslı Türkler için sadece Rumlara karşı duyduğu güveni azaltmakla kalmamış, aynı zamanda federasyona dayalı çözüm arayışlarını da tehlikeye sokmuştur. Bunun üzerine Türkiye, Kıbrıs Rum yönetiminin uyguladığı silahlanma programına son vermesini istemiştir. Hatta Türkiye, GKRY'nin adadaki askerî mevcudiyetini azaltmaya gitmesi halinde, buna Türk tarafında da mukabele edeceğini belirtmiştir.⁹⁶ Ancak GKRY, bu öneriye sıcak bakmamış ve silahlanma programına devam etmiştir.

Esasında Kıbrıs Rum yönetiminin hızla silahlanmasının gerçek nedeni, Aloneftis'in ifadesiyle, “*koşullar uygun olduğu zaman Kuzey'i vuracağız*”⁹⁷ şeklinde tanımlanmıştır. Bunun için de Aloneftis, RMMO'yu güçlendirmek gayesiyle biri üç, diğeri de beş yıllık, iki plân hazırladıklarını anlatmış ve “*ordu, Atilla'nın yayılmasını önlemek için kalkan, uygun koşullar bulunduğu zaman, işgal altındaki bölgeyi kurtarmak için de kılıç olacaktır*”⁹⁸ şeklinde konuşmuştur.

⁹¹ *Cyprus Mail*, 20 September 1989, No: 3011, s. 1.

⁹² *A New Pattern of Relationship in Cyprus, The Turkish Cypriot Proposals of 11 October 1989*, Published by The Public Information Office of The Turkish Republic of Northern Cyprus, (Lefkoşa: 1990), s. 16.

⁹³ *A New Pattern...*, s. 16.

⁹⁴ *ibid.*, s. 16.

⁹⁵ 'Rearmament Campaign and Military Build-Up in Southern Cyprus', 28 October 1989', *KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşivi*, Dosya: GKRY Silahlanma Programı, Tarih: 1989, s. 4.

⁹⁶ Mesut Yılmaz'ın TBMM'de Dışişleri Bakanı olarak yaptığı konuşmaya bkz... TBMM Tutanak Dergisi, Cilt: 21, 49. Birleşim ve 21.12.1988 tarihli konuşması için bkz... *Dünden Bugüne A. Mesut Yılmaz'ın Parlamento Konuşmaları 1984-1998*, Derleyen: Veysel Atacan, (İstanbul: 1999), s. 137.

⁹⁷ Akay Cemal, 'In spite of Vasiliu – Denktaş in Negotiations, EDEK Look for Creating Crisis Proposal for Depression in Cyprus', *Kıbrıs Mektubu Dergisi*, Cilt: II, 1989, 3, s. 79.

⁹⁸ Cemal, *In spite of Vasiliu...*, ss. 79-80.

Aslında Kıbrıs Rum yönetiminin yürüttüğü silahlanma faaliyetleri, eğer Kıbrıs'ın tamamını ele geçirmeye yönelikse, bu ölçüde yoğun bir silahlanma faaliyeti gereksizdir.⁹⁹ Ancak Kıbrıs'ın kuzeyine yapılacak yeni bir saldırı, Türkiye'nin, kendisine tanınan hakları kullanarak, duruma müdahalesi önlenemezse, o zaman da bu yetersizdir. Onun için de GKRY'nin silahlanma faaliyetlerinin mantığını anlamak ve daha da önemlisi, bunu, müzakere süreciyle bağdaştırmak mümkün değildir. Zaten Kıbrıslı Türkler, RMMO'yu ve silahlarını, savunma araçları görmedikleri bir gerçektir.¹⁰⁰ Gerçi Kıbrıslı Türklerin görüşleri, Aloneftis tarafından da teyit edilmiştir. Bununla ilgili olarak Aloneftis, 'Katadromeas' dergisine verdiği bir demeçte, RMMO'nun savunma ilkesine dayandığını, ancak bu savunma sisteminin içinden 'saldırının' da bulunduğunu söylemiştir.¹⁰¹ Hatta Aloneftis, "fırsat bulunca, Kuzey Kıbrıs'a saldıracağız. Kıbrıs, artık Türkiye'nin 48 saatlik gezinti yeri değildir"¹⁰² diyerek, siyasi gayelerini ve silah yönünden güçlü olduklarını açıklamıştır.

Bu esnada *Alithia* gazetesinin, Rumların çok aşırı miktarda silahlandığını belirterek, 'Corriere Della Sera' adlı İtalyan gazetesinin bu konudaki haberini yayımlamıştır. *Corriere Della Sera*, bu durumu "küçük Kıbrıs, o kadar çok silah tedarik etmiş olmasına rağmen, bu kadar silaha kullanacak nüfusa sahip değildir"¹⁰³ diyerek gerçekçi bir yorum yapmıştır.

1991 yılı içinde İtalyan silahlarının en büyük alıcısının "küçük Kıbrıs Cumhuriyeti"¹⁰⁴ olduğunu belirten *Corriere Della Sera*, bunun şaşılacak bir durum olduğunu belirtmiştir. Gerçi GKRY, 1991 yılı itibarıyla silahlanma programı için günde 1.5 milyon dolar harcama yapmaktadır.¹⁰⁵ Kaldı ki GKRY, o dönemde 640 bin nüfuslu bir adadır.¹⁰⁶ RMMO da 10 bin kişiden oluşmaktadır. Dolayısıyla bu ordu öylesine küçük ve öylesine aciz bir ordudur ki, bu kadar küçük bir ordunun, *Aspide* füzeleri gibi, modern ve pahalı silahlar tedarik etmesi, dikkat çekici bir husustur.¹⁰⁷ Kaldı ki *Aspide* füzeleri, özel bakım isteyen ve özel olarak yetiştirilmiş personel tarafından kullanılabilir füzelerdir.

Aslında küçük Kıbrıs'ın bu füzeleri satın alması kadar, İtalyan hükümetinin de bunları satması garip bir husustur. Çünkü Kıbrıs, esas itibarıyla bir savaş bölgesi içindedir. Bundan da anlaşılmaktadır ki Rum tarafının ve Yunanistan'ın bölgede barışı ve istikrarı bozmaya yönelik attığı bütün adımlar ve yarattığı tehditler, siyasi düzeyde yapılacak pazarlık veya baskı için 'caydırıcı' bir unsur olarak kullanılmak istenmiştir.¹⁰⁸ Fakat bunun hatalı bir strateji olduğunu

⁹⁹ Mesut Yılmaz'ın TBMM'de Dışişleri Bakanı olarak yaptığı konuşma için bkz... TBMM Tutanak Dergisi, Cilt: 37, 54. Birleşim ve 22.12.1989 tarihli konuşması için bkz... Atacan, *Dünden Bugüne...*, s. 156.

¹⁰⁰ *Bir Rum Gazetecinin İzlenimleri - Kıbrıs Soruna Gerçekçi Bir Bakış*, KKTC Enformasyon Dairesi, (Lefkoşa: 1991), s. 9; Kostas Ayomamitis, 'Bir Rum Gazetecinin İzlenimleri - Kıbrıs Soruna Gerçekçi Bir Bakış', *Diethnistiki Prosklis Dergisi*, Çeviren: Sabahattin Egeli, 3 Mayıs 1990, s. 6.

¹⁰¹ 'Saldırı Da Bir Savunmadır', *Agon Gazetesi*, 26 Temmuz 1990, No: 3115, s. 1; 'Rum Basın Özetleri', *Türk Ajansı Kıbrıs Arşivi*, 26 Temmuz 1990, s. 1.

¹⁰² Halil F. Alasya, 'Taviz Tavizi Davet Eder', *Bayrak Gazetesi*, 3 Kasım 1990, No: 1281, s. 9; 'Türk Yanlısı Yayın', *Simerini Gazetesi*, 29 Kasım 1992, No: 3251, s. 10; 'Rum Basın Bülteni', *Türk Ajansı Kıbrıs Arşivi*, 29 Kasım 1992, s. 10.

¹⁰³ 'Çok Aşırı Miktarda Silah', *Alithia Gazetesi*, 16 Kasım 1992, No: 5515, s. 3; 'Rum Basın Bülteni', *Türk Ajansı Kıbrıs Arşivi*, 16 Kasım 1992, s. 3.

¹⁰⁴ *Çok Aşırı Miktarda...*, s. 3; *Rum Basın Bülteni...*, s. 3.

¹⁰⁵ *Background on The Cyprus Problem*, Directorate General of Press and Information, (Ankara: 1991), s. 1; *Background on The Cyprus Problem*, 3. Printing, Directorate General of Press and Information of The Turkish Republic, (Ankara: 1993), s. 8.

¹⁰⁶ 'Rum Kesimi Silah Deposu', *Kıbrıs Gazetesi*, 2 Ekim 1992, No: 902, s. 1.

¹⁰⁷ 'Çok Aşırı Miktarda Silah', *Alithia Gazetesi*, 16 Kasım 1992, No: 5515, s. 3; 'Rum Basın Bülteni', *Türk Ajansı Kıbrıs Arşivi*, 16 Kasım 1992, s. 3.

¹⁰⁸ 'KKTC ile TC Arasındaki 23 Nisan 1998 Tarihli Ortak Deklârasyon', *KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşivi*, Dosya: Protokoller, Tarih: 1998.

Turkish Studies

belirtilen Rum politikacılar da vardır. Bunların başını Liberal Parti lideri *Rolandis* gelmektedir. *Rolandis*, Türkiye'nin kalite ve kuvvet bakımından daha güçlü olduğu bilindiği hâlde Kıbrıs'ın, Türkiye ile çatışmaya girmesi, “*millî ve stratejik bir hata*” olacağını ve bundan dolayı büyük bir suç işleneceğini belirtmiştir.¹⁰⁹

Bu esnada *Alithia* gazetesi, Rum toplumu lideri *Vasiliu*'nun New York'tan döner dönmez, ayağının tozu ile 1993 yılı silah bütçesini, 1992 yılına aktardığını ifşa etmesi, Kıbrıs'ın Rum ve Türk kesiminde çeşitli yorumlara neden olmuştur.

Alithia gazetesi “*Acayip Silah Alımları*”¹¹⁰ başlığı altında, Rum Savunma Bakanlığı'nın 1992-1995 yılları için öngördüğü silah alımları ile ilgili programını değiştirdiğini ve “*acayip ve anlaşılabilir para transferi yaptığını*”¹¹¹ belirtmiştir. Adı geçen gazete, özellikle 1993'te silah alımları için harcanması öngörülen paranın, 1992 yılına transfer edildiğini de belirtmiştir.

Aslında Gali tarafından hazırlanan 789 sayılı kararın 63. maddesinde, Rumlara çağrı yapılmış ve Güney Kıbrıs'ın ‘savunma’ adı altında yapacağı silahlanma harcamalarını azaltması istenmiştir.¹¹² Fakat GKRY bu harcamaları daha da artırmış ve kişi başına 295 sterlinin harcama yapmaya başlamıştır.¹¹³ Bu yüzden *Vasiliu*'nun 1993 yılındaki silahlanma bütçesini, 1992 yılı içinde eritme kararını alması ve bunu, Gali raporunun yayınlanmasından önce yapması, Gali-*Vasiliu* işbirliğinin açık bir göstergesi olarak değerlendirilmiştir. Öte yandan *Vasiliu*'nun silah alımlarında bazı dış firmalara ve özellikle de *Fransız* ve *İtalyan* şirketlerine ‘*öncelik tanıdığını*’ belirten *Alithia* gazetesi, Rum Savunma Bakanlığı'nın, “*Kıbrıs'ta temsilcileri bulunan firmalara, ayrıcalık tanıdığını*”¹¹⁴ ifade etmiştir. Gelen tepkiler üzerine *Vasiliu*, “*savunmamızı güçlendirmeye devam ediyoruz ve bir çözüm bulununcaya kadar da bunu sürdüreceğiz. Aslında bunu savaşta sevdiğimiz için değil, savaştan kaçınmak istediğimiz için yapıyoruz*”¹¹⁵ demiştir.

Böylece Kıbrıs'ın Rum kesimi, Akdeniz'in silah deposu hâline getirilmiştir.¹¹⁶ Her geçen gün silahlanmaya devam eden Kıbrıs Rum yönetimi, 750 bin nüfuslu Rum toplumunda 300 bin

¹⁰⁹ ‘Rolandis ile Söyleşi’, *Alithia Gazetesi*, 12 Ocak 1992, No: 9012, s. 2; ‘Rum Basın Özetleri’, *KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşivi*, Dosya: Rolandis'in Demeçleri, Tarih: 12 Ocak 1992, s. 2.

¹¹⁰ ‘Güvenlik Konseyi Karar Taslağını Yayınlıyoruz’, *Kıbrıs Gazetesi*, 25 Kasım 1992, No: 1023, s. 3.

¹¹¹ *Güvenlik Konseyi Karar...*, s. 3.

¹¹² ‘BM Genel Sekreteri Butros Gali'nin Sunduğu Öneriler’, *KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşivi*, Dosya: BM Önerileri – Gali Plâni, Tarih: 18 Haziran 1993.

¹¹³ Michael Stephen, *The Cyprus Question*, (Londra: The British – Northern Cyprus Published by Parliamentary Group, 1997), s. 84; Tamçelik, *Kıbrıs Meselesinin...*, 2008b, s. 522.

¹¹⁴ ‘Güvenlik Konseyi Karar Taslağını Yayınlıyoruz’, *Kıbrıs Gazetesi*, 25 Kasım 1992, No: 1023, s. 3.

¹¹⁵ ‘*Vasiliu* ile Söyleşi’, *Fileleftheros Gazetesi*, 22 Ağustos 1992, No: 7012, s. 3.

¹¹⁶ *Agon* gazetesi de aynı konuda bir haber yayınladı ve silahlar konusunda daha detaylı bilgiler verdi.

Buna göre RMMO'nun silahları şöyledir:

Tank	: 52 adet AMX –3082 tipi
Zırhlı Araç	: 120 adet EE-9 CASCAVEL Keşif Aracı
	: 28 adet EE-3 JARARACA
Zırhlı araç	: 27 adet VAB-VC1 Piyade Mekanize Araç,
Zırhlı Personel Taşıyıcı	: 17 adet BTA-50 P
	: 100 adet VAB-VTT
	: 32 adet LEONİDAS
15Adet EE-11 URARTU (Toplar: 148 adet toplam)	
	: 75 mm'lik 4 adet M-116A1 PAK

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/3 Summer 2011

kişiye yetecek kadar silah depolanmıştır.¹¹⁷ Hâlbuki 'savunma' için alınan bu silahların büyük bir bölümünün 'saldırı' amacına yönelik olduğu bilinmektedir.¹¹⁸

Bununla birlikte Rum yönetimi, silahlanma programına ayırdığı bütçeyi artırmış ve günlük olarak yaptığı 1.5 milyon dolarlık harcamayı, 2 milyon dolara çıkartmıştır.¹¹⁹ Aslında günde 500 bin ABD dolarından fazla yapılan harcamanın temel amacı, Rusya'dan alınan S-300 füzelerinin tedariki içindir.¹²⁰

Aslında Kıbrıs Rum Yönetimi'nin Rusya'dan almaya çalıştığı S-300 füzeleriyle ilgili olarak Rum kamuoyunda farklı rakamlar telaffuz edilmiştir. Konuyla ilgili olarak yapılan araştırmalarda Rum kaynakların 426 milyon dolara 3 rampa alınacağını belirtirken, Rus gazeteleri 100 milyon dolara yalnızca bir rampa satılacağını öne sürmüşlerdir.¹²¹ Rum yönetimi sözcüsü *Yannakis Kassulides*, Moskova'yla imzalanan anlaşmanın iptal edilmesine ilişkin hiçbir madde içermediğini belirtirken, sözleşmenin feshedilmesi durumunda bile parayı ödemek durumunda kalacaklarını bildirmiştir. Yine sözcüye göre "bu süre içinde Kıbrıs sorununda anlaşma, ya da tatmin edici bir ilerleme olursa füzeleri adaya getirmeyeceğiz. Bu durumda 426 milyon doları boşa harcamış olacağız. Ancak bu para, Kıbrıs'ın 23 yıllık bölünmüşlüğüünün sona ermesine değer"¹²² şeklinde bir yorum yapmıştır. Rum sözcününün açıkladığı bu rakam, KKTC'nin 45 trilyonluk 1997 bütçesini aşıyordu.¹²³ Bu rakam neredeyse KKTC bütçesinin neredeyse iki katına eşittir.

	: 76 mm'lik 54 adet M42
	: 88 mm'lik 18 adet 25 PUNTER
	: 100 mm'lik 36 adet M -1944
	: 105 mm'lik 18 adet M -101
	: 105 mm'lik 18Adet M-56
Çok Namlulu Roketatar:	: 128 mm'lik Yugoslav yapımı M-63 YMRL-32 tipi (Rakam belirtilmemiştir)
Havanlar	: 81, 82,100 ve 120 mm'lik çeşitli havanlar.
Güdümlü Tanksavar Silahları:	
	: Milan Füzeleri (24 adedi tank üzerinde)
	: HOT Füzeleri (18 Adedi VAB-BTM 800'lerin üzerinde)
Roketatarlar	: 450 adet 89 mm'lik M-20 tipi.
GTT'LER	: 216 adet 57 mm'lik M-18 tipi 144 adet 106 mm'lik M-40 tipi.
Uçaksavar Silahlar	: Toplam 155 adet (20 mm'lik M-55 ve 27 MAB-SP tipi; 35 mm'lik 8 GDF 3 tipi, 400 mm'lik ve 94 mm'lik 2 - 7 tipi)
Karadan Havaya Füzeler:	: 24 adet SA-7
	: 18 adet MISTRAL
EXOCET Füzeleri	: (Sayı verilmemiştir)
Deniz Kuvvetleri	: 2 adet devriye botu.
Hava Kuvvetleri:	: 1 adet Islander tipi uçak 2 adet PC-9 tipi Eğitim uçağı.
	: 2 adet BELL 206 tipi helikopter
	: 2 adet MD-500 ve 4 Adet

¹¹⁷ 2010 verilerine göre.

¹¹⁸ 'Rum Kesimi Silah Deposu', *Kıbrıs Gazetesi*, 2 Ekim 1992, No: 902, s. 2.

¹¹⁹ Kostas Zepos, 'Pedia Drasês Tês Hellênikês Eksôterikês Politikês: Hellinotourkika Kai Heniaio Amyntiko Dogma', *Epetêrida Lnstitoutou Diethnôn Skheseôn*, (Atina: 1996), s. 126-134; Kostas Zepos, 'Diplômatikes Opseis Tôn Hellênotourkikôn Diaphorôn', *Epetêrida Institoutou Diethnôn Skheseôn*, (Atina: 1997), s. 107-110; Michael Moran, *Why, So Far, The Cyprus Problem Has Remained Unsolved*, (Lefkoşa: 1997), s. 5; Alexis Heraclides, *Yunanistan ve Doğudan Gelen Tehlike Türkiye Türk-Yunan İlişkilerinde Çıkmazlar ve Çözüm Yolları*, Çev. Mihalis Vasilyadis ve Herkül Millas, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2002), s. 186.

¹²⁰ 'Füze Kargaşası', *Hürriyet Gazetesi*, 18 Ocak 1997, No: 23131, s. 19.

¹²¹ *Füze Kargaşası...*, s. 19.

¹²² *ibid.*, s. 19.

¹²³ KKTC'nin 1997 bütçesi yaklaşık 233 milyon ABD dolarına tekabül etmektedir.

Turkish Studies

Bununla birlikte Türkiye'nin eski Genelkurmay Başkanı İsmail Hakkı Karadayı, Rum Yönetimi'nin Rusya'dan aldığı füzelerin savunma amaçlı olduğunun kabul edilemeyeceğini belirtmiş ve konunun hafife alınamayacağını da söylemiştir. İsmail Hakkı Karadayı, “Türkiye'nin güvenlik ve stratejik çıkarları açısından bu anlayışın kabul edilmesi mümkün değildir. Konu aynı zamanda bölge barışı ve NATO tesanüdü açısından da ağır bir tahriktir”¹²⁴ şeklinde değerlendirmiştir. Böylece İsmail Hakkı Karadayı, Yunanistan ve GKRY'ye çok sert uyarılarda bulundurarak, “Rum ve Yunan liderleri, düşmanca tutumlarını sürdürürlerse, korkarım ki tarih önünde bir kez daha tüm sorumluluğu yüklenmek durumunda kalacaklardır”¹²⁵ şeklinde bir yorum yapmış ve Türk Silahlı Kuvvetleri'nin kararlılığını belirtmiştir.

Zaten menzili 150-160 kilometre olan ve çevre ülkeleri de tehdit eden bu tür silahlar, savunma silahı gibi gösterilmesi pek uygun değildir. Kaldı ki GKRY sözcüsü, bu silahları Türkiye ve KKTC'ye karşı kullanacaklarını itiraf etmesinden dolayı, durum daha da gerginleşmiştir. Aslında Rum tarafının almak istediği S-300 füzeleri, dozu sistematik olarak artırılan Rum tahriklerinin ve aşırı silahlanmanın son merhalesidir. Bu durum, Türkiye'nin güvenlik ve stratejik çıkarları açısından kabul edilecek bir şey değildir.

Bu esnada Rum Ulusal Meclisi Savunma Komitesi'nde konuşan Rum Dışişleri, Maliye ve Savunma Bakanları, Rum yönetiminin RMMO'nun ihtiyaçları için bundan böyle “silah ve cephaneyi doğrudan ve aracısız almayı”¹²⁶ kararlaştırdıklarını açıklamışlardır. Ödeme şeklinin ise kısmi olarak “tarımsal ürünlerin değiş tokuşundan”¹²⁷ yapılması da plânlanmıştır. Dolayısıyla bu şartlara uygun olarak Fransa, Rusya, İspanya, İtalya, Güney Afrika ve diğer ülkelerle silah alımı için görüşmelere başlamışlardır.¹²⁸ Özellikle bu konu ile ilgili olarak Rum-Fransız ilişkilerinin mükemmel olduğunu belirten Mihailides, silahlanma programlarını aynen sürdüreceklerini, zira Kuzey Kıbrıs'ta tepeden tırnağa silahlı 35 bin Türk askeri bulunmasına seyirci kalamayacaklarını ifade etmiştir.¹²⁹

Bu arada ABD'nin Lefkoşa Büyükelçilik sözcüsü, ülkesinde “Kıbrıs'a silah satışının yasaklandığını ve bunun ülkesi için değişmez siyaset olduğunu”¹³⁰ belirtmiştir. Büyükelçilik sözcüsü, ülkesinin bu gibi satışlara karşı olduğunu, aksi bir hareketin silahlanma yarışına yol açacağını, bunun da Kıbrıs sorununa çözüm bulmak için ABD ve BM'nin çabalarına olumsuz etki yapacağını belirtmiştir.

O sırada Yunanistan Dışişleri Bakan Yardımcısı George Papandreu, Rum tarafının “tamamen savunmasız” olduğunu ve bu durumun, adayı istikrarsızlaştırdığını ifade etmiştir.¹³¹ Ayrıca Papandreu, hedefin adayı silahlandırmak olmadığını, aksine “adanın tamamıyla askerden

¹²⁴ ‘Kıbrıs Karadayı ile Sallandı’, *Milliyet Gazetesi*, 14 Ocak 1997, No: 91208, s. 1.

¹²⁵ ‘Savaş Plânı Hazır’, *Hürriyet Gazetesi*, 14 Ocak 1997, No: 311279, s. 1.

¹²⁶ ‘Silahlanmaya Devam’, *Fileleftheros Gazetesi*, 4 Mart 1994, No: 4068, s. 9; ‘Rum Basın Özetleri’, *Türk Ajansı Kıbrıs Arşivi*, 4 Mart 1994, s. 9.

¹²⁷ ‘Silah Alımları Yeniden Başlıyor’, *Fileleftheros Gazetesi*, 5 Haziran 1994, No: 6155, s. 9; ‘Rum Basın Bülteni’, *Türk Ajansı Kıbrıs Arşivi*, 5 Haziran 1994, s. 9.

¹²⁸ ‘Silah Alımları Yeniden Başlıyor’, *Fileleftheros Gazetesi*, 5 Haziran 1994, No: 6155, s. 9; ‘Rum Basın Bülteni’, *Türk Ajansı Kıbrıs Arşivi*, 5 Haziran 1994, s. 9; İşin ilginç yanı GKRY, BM Güvenlik Konseyi'nin 2 daimi üyesi, Fransa ve Rusya'dan silah almaktadır. Bkz... *Hectic Greek Cypriot Rearmament and Its Offensive Designs*, (Lefkoşa: Turkish Republic of Northern Cyprus Ministry of Foreign Affairs and Defence Public Relations Department, 1995), s. 1.

¹²⁹ ‘Silahlanmaya Devam’, *Fileleftheros Gazetesi*, 4 Mart 1994, No: 4068, s. 9; ‘Rum Basın Özetleri’, *Türk Ajansı Kıbrıs Arşivi*, 4 Mart 1994, s. 9.

¹³⁰ ‘ABD Rumlara Silah Satmıyor’, *Simerini Gazetesi*, 19 Ağustos 1994, No: 7228, ss. 6-7; ‘Rum Basın Bülteni’, *Türk Ajansı Kıbrıs Arşivi*, 19 Ağustos 1994, ss. 6-7.

¹³¹ Tavşanoğlu, *Türk-Yunan...*, s. 122.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/3 Summer 2011

ve silahtan arındırılması¹³² gerektiğini belirtmiştir. Aslında Rum-Yunan cephesinin bütün hedefi, garanti sisteminin ortadan kaldırmasıdır. Bu yüzden baştan beri Rumlar, adayı ‘silahsızlandırılmı’ derken, bunu kasetmektedirler.¹³³ Türkler ise “Türk ve Yunan alayları kalmak şartıyla, adayı silahsızlandırılmı¹³⁴ şeklinde karşı öneride bulunmuşlardır.

Sonuç olarak Kıbrıslı Rumların 1967’den 2000’li yıllara kadar geçen süre zarfında, tespit edebildiği kadar silahlanma için yaptığı harcamalar ve bunun GSMH içindeki payı, aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

GKRY’nin Askerî Harcamaları¹³⁵

Yıl	Harcamalar	GSMH’den Ayrılan Pay	Hükümet Harcamaları
1967-1974	*	% 1.3	% 15
1974	*	*	% 15
1977-1987	500 milyon \$/yıl	% 2.4	% 9.3
1977	19 milyon \$/yıl	% 2.6	% 11.3
1987	61.1 milyon \$/yıl	% 3.1	% 10.4
1990-1993	762 milyon \$/yıl	% 5.6	% 12.3
1993	220 milyon KL/yıl	% 7.4	% 11.7
1994	194 milyon KL/yıl	% 4.2	% 10.9
1997	410 milyon \$/yıl	% 5.0	9.3
1998-2003	1.2 milyon KL/yıl	% 4.2	**

* Bilgilere ulaşılamamıştır.

** Açıklanmamıştır.

¹³² ‘Kıbrıs Rumlarını Savunmak Zorundayız’, *Cumhuriyet Gazetesi*, 23 Mart 1996, No: 63075, s. 1.

¹³³ Tavşanoğlu, *Türk-Yunan...*, s. 158.

¹³⁴ ‘Sonuçsuz Görüşme Topluları Yaralar’, *Cumhuriyet Gazetesi*, 27 Nisan 1997, No: 38851, s. 6; Denктаş, *Letter of Cyprus...*, 1996b, s. 15.

¹³⁵ *A New Pattern...*, s. 17; ‘Kıbrıs’taki Askerî Dengeler’, *Kıbrıs Gazetesi*, 12 Mart 1995, No: 3288, s. 17; ‘Türkiye AB Adaylığına Alınmalı’, *Milliyet Gazetesi*, 9 Eylül 1997, No: 32107, s. 1; Mustafa Necati Özfatura, ‘Kıbrıs Üzerine Oynanan Oyunlar’, *Türkiye Gazetesi*, 1 Nisan 1997, No: 9071, s. 9; *Rum Silahlanması Füze Krizi ve Gerçekler*, (Lefkoşa: KKTC Dışişleri ve Savunma Balkanlığı Tanıtma Dairesi, 1998), s. 12; ‘Tank Gücümüz Süper Çağdaş’, *Agon Gazetesi*, 1 Nisan 1996, No: 231, s. 1.

GKRY'nin Kişi Başına Düşen Askerî Harcamaları¹³⁶

Yıllar	Harcamalar
1977 – 1985	56.6 – 110.3 \$
1986	190 \$
1987	214 \$
1994	600 \$

Görüleceği gibi Güney Kıbrıs'ın savunmaya yaptığı harcama bakımından, diğer ülkelere oranla ciddi bir farkı vardır. Yunanistan GSH'nin %7.2'sini savunmaya harcarken, Türkiye %4.4'ünü, ABD %6.4'ünü, Bahrein %6.3'ünü, Mısır %9.6'sını, İran %12.3'ünü, Irak %51.1'ini, İsrail %24.4'ünü, Umman %24.2'sini, Suudi Arabistan %20.9'unu, Suriye %15.1'ini, Tunus %5.4'ünü, Etiyopya %11.4'ünü harcamaktadır.¹³⁷ Hatta GKRY gibi, tehdiye açık diğer ülkelere nazaran savunmaya daha çok para harcamaktadırlar.¹³⁸ Bunlar arasında Danimarka, İspanya, İsviçre, Kanada, Cezayir, Liberya ve Madagaskar sayabilmektedir. Bu ülkeler, savunmaya GSH'larını ancak %2-3'ü kadar harcamaktadırlar.¹³⁹

Almanya'nın tanınmış araştırma kuruluşu '*Stiftung Wissenschaft und Politik*' uzmanlarından *Heinz Kramer*'in de ifade ettiği gibi '*Kıbrıs Cumhuriyeti*' 2001 yılına kadar toplam 3.4 milyar dolarlık modern silah sistemleri satın almıştır.¹⁴⁰ Bu gelişmeler, Kıbrıs ve çevresindeki olası bir askerî çatışmanın 1974 *Barış Harekâtı*'ndan çok daha kapsamlı olacağını öngörmektedir. Daha da önemlisi, 1974'ten farklı olarak, bu kez Yunanistan ile Türkiye arasındaki savaş önlemek, çok daha zor olabilecektir. Böyle bir olasılığın, Türkiye üzerinde caydırıcı bir etkisi olabileceken, askerî çatışma hâlinde Türkiye'nin Kıbrıs'ta üstünlük sağlama olasılığının çok yüksek olacağı da tahmin edilmektedir.

Aslında bu durumun hâlli için 2002-2004 yılları arasında ortaya çıkan *Annan Plânı* ile çözümlenebileceği düşünülmektedir. Ancak bu plânda, silahsızlanma ile ilgili öneriler, diğer çözüm plânlarına göre daha somut verilerle mücehhez kılındığı görülmektedir. Esasında *Annan Plânı*'nda silahsızlandırma ilke olarak kabul edilmiş olmakla birlikte, uygulamada birtakım farklılıklar tespit edilmiştir. Örneğin "*Ana Maddeler*" bölümünün 8/c maddesinde, Türk ve Yunan kuvvetlerinin silâh ve teçhizatları önceden belirlenecek yerlerde konuşlandırılacak ve daha sonra üzerinde uzlaşılan seviyeye indirileceği kararlaştırılmıştır.¹⁴¹ Bu seviyenin üstündeki silahın ve teçhizatın ise eşzamanlı olarak geri çekileceği belirtilmiştir. Ayrıca bu durumun uygulanmasını izlemek için BM Barış Gücü komitesinin oluşturulacağı ve bu güç, Anlaşma hükümlerinin yerine getirilmesi için gayret sarf edeceği ifade edilmiştir (md. 8/d). Ama asıl önlem olarak silah ithalatının yasaklanması tercih edilmiştir. Özellikle Kıbrıs'a silah tedarikini engellemek için hem ithalatçıları, hem de

¹³⁶ 'Kıbrıs'taki Askerî Dengeler', *Kıbrıs Gazetesi*, 12 Mart 1995, No: 3288, s. 17; Raif Rauf Denктаş, *Kıbrıs Meselesinde Son Durum*, (Lefkoşa: Raif Denктаş Eğitim Vakfı Yayınları, 1996a), s. 17.

¹³⁷ Marina Stefanidu, 'Kıbrıslı Rumların Savunma Doktrini', *Periodiko Haftalık Dergisi*, 18 Temmuz 1987, 62, s. 19.

¹³⁸ Zepos, *Pedia Drasês...*, s. 126-134; Zepos, *Diplomatikes Opseis...*, ss. 107-110; Heraclides, *Yunanistan ve Doğudan...*, s. 186.

¹³⁹ Stefanidu, *Kıbrıslı Rumların...*, s. 19.

¹⁴⁰ 'Türkiye AB Adaylığına Alınmalı', *Milliyet Gazetesi*, 9 Eylül 1997, No: 32107, s. 1.

¹⁴¹ 'Kıbrıs Sorununun Kapsamlı Çözümü - 30 Mart 2004', *KKTC Cumhurbaşkanı Arşivi*, Dosya: BM Önerileri – Annan Plânı, Tarih: 30 Mart 2004.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/3 Summer 2011

ihracatçıları hukuken bağlayıcı olacak şekilde kısıtlamalar getirilmiştir (md. 8/e). Kısıtlamalar o denli hassastır ki spor amaçlı silahlardan başka, tüm ruhsatlı silahların yasaklanması kararlaştırılmıştır (md. 8/2). Bunun için de silahların ruhsat kanununa aykırı olarak tedarik edilmesi bile en az üç yıl zorunlu hapis cezasını gerektiren bir suç sayılması öngörülmüştür (md. 6/3).

Bunun dışında silah alımı için daha önceden oluşan borçların, ilgili kurucu devletin ödemekle yükümlü olacağı da belirtilmiştir (md. 47/2). Bundan dolayı Kıbrıslı Türklerin, oluşan borçlardan sorumlu tutulamayacağı kayda geçirilmiş oldu.

Ayrıca plâna göre adada bulunacak teçhizatın muhtevası ise şu şekilde belirtilmiştir. Belirtilen imkân ve kabiliyete sahip olabilmesi için adadaki her bir askerî birliğin, silah ve teçhizatında muhtelif sınırlamalar getirilmiştir. Ayrıca Türkiye ve Yunanistan, adada bulunduracakları silah ve teçhizat hakkında gerek birbirlerine, gerekse BM yetkililerine bilgi vermesi kararlaştırılmıştır. Bundan hareketle Kıbrıs'taki her birlik, aşağıda belirtilen miktar kadar silah ve teçhizat bulundurabileceği tasarlanmıştır. Buna göre 50 adet savaş tankı,¹⁴² 180 adet piyade savaş aracı,¹⁴³ 18 adet çekili top,¹⁴⁴ 18 adet hava savunma füzesi,¹⁴⁵ 6 adet nakliye helikopteri, 4 adet hafif helikopter, 17 adet hafif zırhlı araç ve 16 adet uçaksavar topu¹⁴⁶ bulundurabilecekleri plânlanmıştır (md. 2).

Görüldüğü gibi *Annan Plânı*'nda ifade edilen bu rakamlar, adanın silahsızlandırılması için belirlenen rakamlardır. Plân'da sivil halkın silahsızlandırılması önemli olduğu için kolluk kuvvetlerindeki silahların da kısıtlanması temel hedef olmuştur.

SONUÇ

Ortak Savunma Doktrini iyi değerlendiren GKRY, çeşitli 'savunma stratejileri' geliştirmiştir. Bunun için de caydırıcı bir stratejiye gerek vardır. Caydırıcı stratejinin ana eksenini ise RMMO'yu modernleştirmekten, savaş tekniği üzerindeki becerisini artırmaktan ve savunmaya daha çok kaynak ayırmaktan geçmektedir. Hâl böyle olunca GKRY, silahlanmaya büyük önem vermiştir.

Aslından bütün bunlar göstermektedir ki, Kıbrıslı Rumlar kendi hedeflerine ve isteklerine ulaşmak için silahlanmayı bir araç olarak kullanmışlardır. Bu nedenle GKRY'nin savunma alanındaki faaliyetleri, kendi başına değerlendirilecek bir hareket değildir. Dolayısıyla bütün bunların, somut bir amaca hizmet ettiği ortadadır. Hâlbuki Kıbrıslı Rumların, imkânlarını genel caydırma stratejisi çerçevesinde Yunanistan'la birleştirmedikleri müddetçe, kuvvetleri ne kadar çok olursa olsun kendi kendilerine yapacakları girişimlerinden bir sonuç alamayacakları açıktır. Bu yüzden 'caydırma stratejileri', daha çok saldırı silahlarının alınmasına ve genel bir savaşa hazırlanılmasına dayanmaktadır.

Aslında Rumların askersizleştirme veya silahtan arındırma önerileri, Garanti ve İttifak Anlaşmalarını etkisiz hâle getirmek için düşünülen bir taktiktir. Hatta denebilir ki en büyük amaçları, bunu hayata geçirmeye çalışmaktır. Kıbrıslı Türkler ise "*bu ilkeye karşı olmadıklarını, ancak Garanti ve İttifak Anlaşmalarına dokunulmaması*"¹⁴⁷ gerektiğini belirtmişlerdir. Görüleceği gibi GKRY'nin silahlanması, sadece Kıbrıs'taki sükûn içinde süren barış sürecini tehdit

¹⁴² Orta boy tanktan söz edilmektedir.

¹⁴³ Ana topu sadece 25 mm'ye kadar olanlar.

¹⁴⁴ 155 mm kalibreye kadar olanlar.

¹⁴⁵ Kısa menzilli ve 7000 m'ye kadar olanlar.

¹⁴⁶ 45 mm kalibreye kadar olanlar.

¹⁴⁷ Adanın askersizleştirilmesi ve silahsızlandırılması için bkz. Denктаş, a.g.e., 1996b, s. 8.

etmemektedir. Aynı zamanda hem bölge barışını bozmakta, hem de silahlanma yarışını tetiklemektedir.¹⁴⁸

Bu yüzden GKRY'nin gerçekleştirdiği ağır silahlanmanın, 'Türkiye'ye yönelik bir güvenlik sorunu'¹⁴⁹ oluşturduğunu belirtirken, Başbakan Ecevit, Kıbrıs'taki askerî dengenin Türkiye'nin aleyhine bozulmasını önlemek için adadaki kuvvetlerini asker ve mühimmat açısından takviye edeceğini belirtmiştir.

Dolayısıyla hem GKRY, hem de Yunanistan, uluslararası kamuoyu önünde ağır bir sorumluluk almışlardır. Rum-Yunan cephesi, Kıbrıs'ta yürüttüğü bu saldırgan amaçlı silahlanma ile sadece adadaki barışı değil, tüm Doğu Akdeniz'deki istikrarı da tehlikeye atmıştır.¹⁵⁰ Buna karşın GKRY ve Yunanistan, AB'yi kullanarak bir süredir bölgede sunî gerginlikler yaratmakta, silahlanma çabalarına mazeret aramakta ve modern silahlarla ordularını donatarak bölgedeki askerî güç dengesini kendi lehine değiştirmeye çalışmaktadır. Yunanistan'daki bazı etkili çevreler ise Türkiye'deki siyasî istikrarsızlığı abartarak kısa süreli, bölgesel ve kontrollü bir çatışma ile birtakım avantajlar elde etmeyi amaçlamaktadırlar.¹⁵¹ Böylesi bir çatışmada, Yunanistan, AB'nin sadece siyasî ve iktisadî değil, aynı zamanda askerî bakımdan da kendisini destekleyeceğine inanmaktadır. Ancak bölgede sıcak bir çatışmanın çıkması halinde, bunun sonucunun ne olacağı, mevzunun hangi noktalara varacağı veya nerede duracağı belli değildir. Çünkü Rumların silahlanma amacı, savunma nitelikli değil, daha çok saldırı içeriklidir. Zira aldıkları silahlar, ihtiyaçlarının çok ötesinde ve 'saldırı niteliğini'¹⁵² taşımaktadırlar.

Avusturya Dışişleri eski Bakanı ve AB Dönem eski Başkanı Wolfgang Schüssel'inde dediği gibi Rum hükümetinin "savunma hakkına"¹⁵³ kimse karşı değildir.¹⁵⁴ Ancak bunun başka bir yolu olmalıdır. Çünkü Kıbrıs'ta güvenlik, tankla, topla ve füzeyle değil, uluslararası hukuk ve iyi niyetle sağlanabilecektir. Dolayısıyla bu, BM Güvenlik Konseyi'nin, adadaki silahlanma yarışına son verilmesi yönünde yaptığı çağrıyla elde edilebilecektir. Hâlbuki GKRY, 1996-2000 dönemini kapsayan beş yıllık silahlanma programı çerçevesinde bir milyar Kıbrıs liralık bir bütçeyi harcamıştır.¹⁵⁵ Aslında bu tür plânlar, sadece anlaşmazlığın tırmanmasına değil, adada ve bölgede güvensizliğin ve istikrarsızlığın derinleşmesine neden olmaktadır. Gerçekten de silahlanma programının sınırları oldukça geniştir. Bu yüzden GKRY, istenilen silahları tedarik etmekte

¹⁴⁸ *The Turkish Cypriots*, (Lefkoşa: Turkish Republic of Northern Cyprus Ministry of Foreign Affairs and Defence Public Relations Department, 1997), s. 4.

¹⁴⁹ 'KKTC'ye Tam Destek', *Milliyet Gazetesi*, 5 Temmuz 1997, No: 62095, s. 1.

¹⁵⁰ Soyalp Tamçelik, 'Kıbrıs Meselesi ile İlgili Tespitler ve Öneriler', *Bilge Dergisi*, Yaz 1997, 17, s. 15.

¹⁵¹ 'Savunma Defence Dergisi ile Karadayı'nın Söyleşisi-2-Kıbrıs, Bosna Olmaz', *Sabah Gazetesi*, 11 Ağustos 1998, No: 32131, s. 9.

¹⁵² Sabahattin İsmail, *Kıbrıs Üzerine Bildiriler*, (Lefkoşa: Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi (CYREP) Yayınları, 1998), s. 426.

¹⁵³ Bir devletin silahlı saldırı karşısında, BM Güvenlik Konseyi'nin barışı yeniden sağlayana dek, kendi öz savunma hakkını, "kişisel ya da toplu" olarak kullanabileceği belirtilmiştir (Birleşmiş Milletler Tüzüğü, md. 51). Bkz... *Yeni Kıbrıs Partisi Programı*, (Lefkoşa: 1995), s. 13.

¹⁵⁴ Mustafa Necati Özfatura, 'Kıbrıs'taki Tehlikeli Oyun', *Türkiye Gazetesi*, 4 Ağustos 1998, No: 20191, s. 1.

¹⁵⁵ KKTC Cumhurbaşkanı Denктаş'ın, Avrupa Konseyi Parlamenterler Asamblesi Siyasî İşler Komitesi Raportörü ve Başkan Yardımcısı Lord Finsberg'e gönderdiği 9 Nisan 1996 tarihli mektuptan alınmıştır. Bkz... 'KKTC Cumhurbaşkanı Denктаş'ın Lord Finsberg'e Gönderdiği Mektup', *KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşivi*, Dosya: Mektuplar, Tarih: 9 Nisan 1996; Denктаş, *Kıbrıs Meselesinde Son...*, 1996a, s. 33.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/3 Summer 2011

zorlanmaktadır. Çünkü her ülke GKRY'ye bu tür silahları vermek istememektedir.¹⁵⁶ Ayrıca silahların fiyatları çok yüksek olduğundan ve bu iş için bütçelerinden oldukça büyük paylar ayırdıklarından, birtakım sıkıntılar yaşamaktadırlar.¹⁵⁷ Ama Kıbrıslı Rumlar, silahlanma programı için yine de kaynak ayırmaktadırlar. Gerçi Kıbrıslı Rumlar, kendilerinin karşı kaşıya bulunduğu tehlikeye nispetle, savunmaya çok az para harcadıklarını iddia etmektedirler. Bu yüzden son yıllarda, gayri safi hâsıladaki savunmanın payını, %1.3'ten %7.4'e çıkartmışlardır.¹⁵⁸

KAYNAKÇA

- 'ABD Rumlara Silah Satmıyor', *Simerini Gazetesi*, 19 Ağustos 1994, No: 7228, s. 6-7.
- A New Pattern of Relationship in Cyprus, The Turkish Cypriot Proposals of 11 October 1989*, Published by The Public Information Office of The Turkish Republic of Northern Cyprus, (Lefkoşa: 1990).
- ALASYA, Halil F., 'Sabır Taşını Çatlatma', *Türkiye Gazetesi*, 30 Mart 1989, No: 71317, s. 9.
- ALASYA, Halil F., 'Taviz Tavizi Davet Eder', *Bayrak Gazetesi*, 3 Kasım 1990, No: 1281, s. 9.
- AYOMAMİTİS, Kostas, 'Bir Rum Gazetecinin İzlenimleri – Kıbrıs Soruna Gerçekçi Bir Bakış', *Diethnistiki Prosklis Dergisi*, Çeviren: Sabahattin Egeli, 3 Mayıs 1990, s. 6.
- Background on The Cyprus Problem*, 3. Printing, Directorate General of Press and Information of The Turkish Republic, (Ankara: 1993).
- Background on The Cyprus Problem*, Directorate General of Press and Information, (Ankara: 1991).
- Bir Rum Gazetecinin İzlenimleri – Kıbrıs Soruna Gerçekçi Bir Bakış*, KKTC Enformasyon Dairesi, (Lefkoşa: 1991).
- BİRAND, Mehmet Ali, 'Rum ve Yunanlı Dostlara Söyleyemedik', *Sabah Gazetesi*, 10 Kasım 1997, No: 32254, s. 11.
- 'BM Genel Sekreteri Butros Gali'nin Sunduğu Öneriler', *KKTC Cumhurbaşkanı Arşivi*, Dosya: BM Önerileri – Gali Plânı, Tarih: 18 Haziran 1993.
- BREMER, Stuart A., 'Dangerous Dyads: Conditions Affecting The Likelihood of Interstate War 1916-1965', *Classics of International Relations*, John A. Vasquez (ed.), (ABD: Upper Saddle River, Prentice Hall, 1996), s. 228-246.
- BROWN, Seyom, *The Causes and Prevention of War*, (New York: 1994).

¹⁵⁶ 'Saldırı Da Bir Savunmadır', *Agon Gazetesi*, 26 Temmuz 1990, No: 3115, ss. 1-2; 'Rum Basın Özetleri', *Türk Ajansı Kıbrıs Arşivi*, 26 Temmuz 1990, ss. 1-2.

¹⁵⁷ *Commission Opinion on The Application by The Republic of Cyprus for Membership*, (Brussels: 1994), s. 10; *The Challenge Enlargement Commission Opinion on The Application by The Republic of Cyprus for Membership*, (Lüksemburg: Bulletin of The European Communities Supplement 5 / 93, 1993), s. 12.

¹⁵⁸ Stefanidu, *Kıbrıslı Rumların...*, s. 1-19; 'Rum Basın Özetleri Özel Sayı', *Türk Ajansı Kıbrıs Arşivi*, 20 Temmuz 1987, ss. 1-19.

- CEMAL, Akay, 'Inspite of Vasiliu – Denктаş in Negotiations, EDEK Look for Creating Crisis Proposal for Depression in Cyprus', *Kıbrıs Mektubu Dergisi*, Cilt: II, 1989, 3, s. 77-81.
- Commission Opinion on The Application by The Republic of Cyprus for Membership*, (Brüksel: 1994).
- Cyprus Mail*, 20 September 1989, No: 3011, s. 1.
- ÇAĞLAYANGİL, İhsan Sabri, *Anılarım*, 3. Baskı, (İstanbul: Yılmaz Yayınları, 1990).
- 'Çok Aşırı Miktarda Silah', *Alithia Gazetesi*, 16 Kasım 1992, No: 5515, s. 3.
- DENKTAŞ, Raif Rauf, *Kıbrıs Meselesinde Son Durum*, (Lefkoşa: Raif Denктаş Eğitim Vakfı Yayınları, 1996a).
- DENKTAŞ, Raif Rauf, *Letter of Cyprus*, Ministry of Foreign Affairs and Defence TRNC, (Lefkoşa: 1996b).
- DİEHL, Paul, 'Arms Races and Escalation: A Closer Look', *Journal of Peace Research*, Cilt: XX, 1983, s. 48-67.
- Dış Basın ve Türkiye*, (Ankara: TC Başbakanlık Basın – Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü Yayınları, 23 Mart 1994).
- Dünden Bugüne A. Mesut Yılmaz'ın Parlamento Konuşmaları 1984-1998*, Derleyen: Veysel Atacan, (İstanbul: 1999).
- EGELİ, Sabahattin, '1960 Republic of Cyprus Destroyed by Murders', *Cyprus International Symposium on Her Past and Present, Publication of Eastern Mediterranean University of TRNC and Van Yüzüncü Yıl University of Turkish Republic*, (Ankara: 1994), s. 245-249.
- Evans, Graham and Jeffrey Newnham, *The Dictionary of World Politics: A Reference Guide to Concepts, Ideas and Institutions*, (New York: Harvester-Wheatsheaf, 1990).
- Frank, Jerome D., *Sanity and Survival: Psychological Aspects of War and Peace*, (New York: Random House, 1967).
- 'Füze Kargaşası', *Hürriyet Gazetesi*, 18 Ocak 1997, No: 23131, s. 19.
- GİBBONS, Harry Scott, *The Genocide Files*, (Londra: Charles Bravos Publishers, 1997).
- GİLPİN, Robert G., 'The Richness of The Tradition of Political Realism', *Neutrality and Its Critics*, Roben O. Keohane (ed.), (New York: Columbia University Press, 1986), s. 89-112.
- GÖNLÜBOL, Mehmet, *Uluslararası Politika İlkeler – Kavramlar – Kurumlar*, 4. Baskı, (Ankara: 1993).
- GRİVAS, George, *The Memories of General Grivas*, (Londra: 1972).
- 'Güvenlik Konseyi Karar Taslağını Yayınlıyoruz', *Kıbrıs Gazetesi*, 25 Kasım 1992, No: 1023, s. 3.
- HATAY, Özer, 'Vasiliu: KKTC'ye Değer Biçti, 85 Trilyon', *Hürriyet Gazetesi*, 14 Aralık 1992, No: 89102, s. 20.
- Hectic Greek Cypriot Rearmament and Its Offensive Designs*, (Lefkoşa: Turkish Republic of Northern Cyprus Ministry of Foreign Affairs and Defence Public Relations Department, 1995).

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/3 Summer 2011

- HERACLİDES, Alexis, *Yunanistan ve Doğudan Gelen Tehlike Türkiye Türk-Yunan İlişkilerinde Çıkmazlar ve Çözüm Yolları*, Çev. Mihalis Vasilyadis ve Herkül Millas, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2002).
- İSMAIL, Sabahattin, *Kıbrıs Üzerine Bildiriler*, (Lefkoşa: Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi (CYREP) Yayınları, 1998).
- JERVİS, Robert, *Perception and Misperception in International Politics*, (Princeton: 1976).
- Kıbrıs Gerçeğinin Bilinmeyen Yönleri*, (İstanbul: Uluslararası İlişkiler Ajansı Yayınları, 1992).
- 'Kıbrıs Karadayı ile Sallandı', *Milliyet Gazetesi*, 14 Ocak 1997, No: 91208, s. 1.
- 'Kıbrıs Rum Basını Özetleri', *Türk Ajansı Kıbrıs Arşivi*, 17 Şubat 1995, s. 4.
- 'Kıbrıs Rum Basını Özetleri', *Türk Ajansı Kıbrıs Arşivi*, 3 Şubat 1995, s. 1.
- 'Kıbrıs Rumlarını Savunmak Zorundayız', *Cumhuriyet Gazetesi*, 23 Mart 1996, No: 63075, s. 1.
- 'Kıbrıs Sorununun Dünü ve Bugünü', *TC Dışişleri Bakanlığı Akademisi*, 15 Mart 1995.
- 'Kıbrıs Sorununun Kapsamlı Çözümü - 30 Mart 2004', *KKTC Cumhurbaşkanı Arşivi*, Dosya: BM Önerileri – Annan Plânı, Tarih: 30 Mart 2004.
- 'Kıbrıs'taki Askerî Dengeler', *Kıbrıs Gazetesi*, 12 Mart 1995, No: 3288, s. 17.
- KILIÇKIRAN, Osman, *Kıbrıs Meselesinin Tarihçesi ve Çözümü ile İlgili Kısa Bir Deneme*, (Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1990).
- 'KKTC Cumhurbaşkanı Denктаş'ın Lord Finsberg'e Gönderdiği Mektup', *KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşivi*, Dosya: Mektuplar, Tarih: 9 Nisan 1996.
- 'KKTC ile TC Arasındaki 23 Nisan 1998 Tarihli Ortak Deklârasyon', *KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşivi*, Dosya: Protokoller, Tarih: 1998.
- 'KKTC'ye Tam Destek', *Milliyet Gazetesi*, 5 Temmuz 1997, No: 62095, s. 1.
- LENG, Russell J., 'Realism and Crisis Management: A Report on Five Empirical Studies', *Evaluating U.S. Foreign Policy*, John A. Vasquez (ed.), (Cambridge: Cambridge University Press, 1986), s. 49-57.
- LENG, Russell J., 'When Will They Ever Learn? Coercive Bargaining in Recurring Crises', *Journal of Conflict Resolution*, 1983, 27, s. 79-89.
- Luttwak, Edward N., 'The Traditional Approaches to Peace', *Approaches to Peace: An Intellectual Map*, W. Scott Thompson (ed.), (Washington: United States Institute of Peace, 1991), s. 351-374.
- Mahi Gazetesi*, 8 Mayıs 1975, No: 879, s. 3.
- MERAY, Seha L., *Devletler Hukukuna Giriş*, Cilt: II., 4. Baskı, (Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1975).
- MORAN, Michael, *Why, So Far, The Cyprus Problem Has Remained Unsolved*, (Lefkoşa: 1997).
- NİCOLSON, Harold, *The Evolution of Diplomatic Method*, (Londra: 1954).
- OĞUZ, Süleyman, *50. Yılda Kıbrıs*, (Ankara: 1973).
- OPPENHEİM, Lawrence, *International Law*, Cilt. II., (Londra: 1935).
- ORGANSKİ, A. F. K., *World Politics*, (New York: 1958).

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/3 Summer 2011

- ‘Ortak Doktrinin İkinci Aşaması’, *Simerini Gazetesi*, 17 Şubat 1995, No: 4402, s. 4.
- ÖZFATURA, Mustafa Necati, ‘Kıbrıs Üzerine Oynanan Oyunlar’, *Türkiye Gazetesi*, 1 Nisan 1997, No: 9071, s. 9.
- ÖZFATURA, Mustafa Necati, ‘Kıbrıs’taki Tehlikeli Oyun’, *Türkiye Gazetesi*, 4 Ağustos 1998, No: 20191, s. 1.
- PAPANDREOU, Andreas, *Democracy at Gunpoint: The Greek Front*, (Atina: 1983).
- Question of Cyprus, A Documented Story of 28 Years (1960-1988) – Greek and Greek Cypriots Statement, Report of UN Secretaries General, Reports of The International Press, Agreements, Decisions, Memoirs*, (Lefkoşa: Ministry of Foreign Affairs and Defence TRNC, 1988).
- ‘Rearmament Campaign and Military Build-Up in Southern Cyprus’, 28 October 1989’, *KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşivi*, Dosya: GKRY Silahlanma Programı, Tarih: 1989.
- ‘Rolandis ile Söyleşi’, *Alithia Gazetesi*, 12 Ocak 1992, No: 9012, s. 2.
- ‘Rum Basın Bülteni’, *Türk Ajansı Kıbrıs Arşivi*, 16 Kasım 1992, s. 3.
- ‘Rum Basın Bülteni’, *Türk Ajansı Kıbrıs Arşivi*, 19 Ağustos 1994, s. 6-7.
- ‘Rum Basın Bülteni’, *Türk Ajansı Kıbrıs Arşivi*, 29 Kasım 1992, s. 10.
- ‘Rum Basın Bülteni’, *Türk Ajansı Kıbrıs Arşivi*, 5 Haziran 1994, s. 9.
- ‘Rum Basın Özetleri Özel Sayı’, *Türk Ajansı Kıbrıs Arşivi*, 20 Temmuz 1987, s. 1-19.
- ‘Rum Basın Özetleri’, *KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşivi*, Dosya: Rolandis’in Demeçleri, Tarih: 12 Ocak 1992.
- ‘Rum Basın Özetleri’, *Türk Ajansı Kıbrıs Arşivi*, 26 Temmuz 1990, s. 1-2.
- ‘Rum Basın Özetleri’, *Türk Ajansı Kıbrıs Arşivi*, 4 Mart 1994, s. 9.
- ‘Rum Kesimi Silah Deposu’, *Kıbrıs Gazetesi*, 2 Ekim 1992, No: 902, s. 1-2.
- ‘Rum Silahlanması Devam Edecek’, *Simerini Gazetesi*, 3 Şubat 1995, No: 4391, s. 1.
- Rum Silahlanması Füze Krizi ve Gerçekler*, (Lefkoşa: KKTC Dışişleri ve Savunma Bakanlığı Tanıtma Dairesi, 1998).
- ‘Rum-Yunan Askerî Bütünleşmesi’, *Fileleftheros Gazetesi*, 21 Mart 1994, No: 5688, s. 15.
- ‘Rum-Yunan İkilisinin Gerçek Niyetlerini Açığa Vuran Bir Belge’, *Kuzey Kıbrıs Gazetesi*, 5 Ekim 1987, No: 404, s. 7.
- ‘Saldırı Da Bir Savunmadır’, *Agon Gazetesi*, 26 Temmuz 1990, No: 3115, s. 1-2.
- ‘Savaş Plânı Hazır’, *Hürriyet Gazetesi*, 14 Ocak 1997, No: 311279, s. 1.
- ‘Savunma Defence Dergisi ile Karadayı’nın Söyleşisi-2-Kıbrıs, Bosna Olmaz’, *Sabah Gazetesi*, 11 Ağustos 1998, No: 32131, s. 9.
- ‘Savunma Komitesi’, *Alithia Gazetesi*, 20 Mart 1988, No: 9117, s. 1.
- ‘Silah Alımları Yeniden Başlıyor’, *Fileleftheros Gazetesi*, 5 Haziran 1994, No: 6155, s. 9.
- ‘Silahlanmaya Devam’, *Fileleftheros Gazetesi*, 4 Mart 1994, No: 4068, s. 9.

- SNYDER, Glenn H., 'The Balance of Power and The Balance of Terror', *Balance of Power*, in Paul Seabury (ed.), (New York: 1981), s. 181-203.
- 'Sonuçsuz Görüşme Toplulukları Yaralar', *Cumhuriyet Gazetesi*, 27 Nisan 1997, No: 38851, s. 6.
- STAVRİNİDES, Zenon, *The Cyprus Conflict – National Identity and Statehood*, (Lefkoşa: 1975).
- STEFANİDU, Marina, 'Kıbrıslı Rumların Savunma Doktrini', *Periodiko Haftalık Dergisi*, 18 Temmuz 1987, 62, s. 1-19.
- STEPHEN, Michael, *The Cyprus Question*, (Londra: The British – Northern Cyprus Published by Parliamentary Group, 1997).
- SULLIVAN, Michael P., *Power in Contemporary International Politics*, (Columbia: University of Southern California Press, 1990).
- 'Talking Points', *KKTC Dışişleri ve Savunma Bakanlığı Arşivi*, Dosya: BM Görüşme Tutanakları, Tarih: 1998.
- TAMÇELİK, Soyalp, 'Kıbrıs Meselesi ile İlgili Tespitler ve Öneriler', *Bilge Dergisi*, Yaz 1997, 17, s. 12-17.
- TAMÇELİK, Soyalp, 'Rum-Yunan İttifakında Ortak Savunma Doktrini ve Özellikleri', *Stratejik Araştırmalar Dergisi - SAREM*, Cilt: VI, 2008a, 12, s. 13-39.
- TAMÇELİK, Soyalp, *Kıbrıs Meselesinin Çözüm Plânları (BM'nin 789 Kararına Göre)*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2008b.
- 'Tank Gücümüz Süper Çağdaş', *Agon Gazetesi*, 1 Nisan 1996, No: 231, s. 1.
- TAVŞANOĞLU, Leyla Emeç, *Türk-Yunan Akıller Tartışılıyor*, (İstanbul: Çağdaş Yayınları, 1998).
- The Challenge Enlargement Commission Opinion on The Application by The Republic of Cyprus for Membership*, (Lüksemburg: Bulletin of The European Communities Supplement 5 / 93, 1993).
- The Turkish Cypriots*, (Lefkoşa: Turkish Republic of Northern Cyprus Ministry of Foreign Affairs and Defence Public Relations Department, 1997).
- Tuncer, Hüner, *Eski ve Yeni Diplomasi*, (Ankara: Ümit Yayınları, 1995).
- 'Türk Yanlısı Yayın', *Simerini Gazetesi*, 29 Kasım 1992, No: 3251, s. 10.
- 'Türkiye AB Adaylığına Alınmalı', *Milliyet Gazetesi*, 9 Eylül 1997, No: 32107, s. 1.
- Unknown Aspects of The Cyprus Reality*, (İstanbul: International Affairs Agency, 1992).
- 'UN Secretary General's Reports: S / 10664 – May 1972', *KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşivi*, Dosya: BM Kararları, Tarih: 1972.
- 'UN Secretary General's Reports: S / 5950 – September 1964', *KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşivi*, Dosya: BM Kararları, Tarih: 1964.
- 'UN Secretary General's Reports: S / 6228 – March 1965', *KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşivi*, Dosya: BM Kararları, Tarih: 1965.
- 'UN Secretary General's Reports: S / 7191 – March 1966', *KKTC Dışişleri ve Savunma Bakanlığı Arşivi*, Dosya: BM Kararları, Tarih: 1966.
- 'UN Secretary General's Reports: S / 7350 – June 1966', *KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşivi*, Dosya: BM Kararları, Tarih: 1966.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/3 Summer 2011

- 'UN Secretary General's Reports: S / 8286 – December 1967', *KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşivi*, Dosya: BM Kararları, Tarih: 1967.
- Varoluş Yolumuz*, 2. Baskı, (Lefkoşa: CTP Yayınları, 2001).
- 'Vasiliu ile Söyleşi', *Fileleftheros Gazetesi*, 22 Ağustos 1992, No: 7012, s. 3.
- Vasquez, John A., *The War Puzzle*, (Cambridge: Cambridge University Press, 1993).
- WALLACE, Michael D., 'Armaments and Escalation: Two Competing Hypotheses', *International Studies Quarterly*, Cilt: XXVI, 1982, s. 3-16.
- WALLACE, Michael D., 'Arms Races and Escalation: Some New Evidence', *Journal of Conflict Resolution*, Cilt: XXIII, 1979, s. 14-28.
- WALTZ, Kenneth N., *Theory of International Politics*, Reading, (ABD: Addison-Wesley, 1979).
- Washington Post Gazetesi*, 30 July 1974, No: 21281, s. 8.
- WAYMAN, Frank W., J. David Singer and Gary Goertz, 'Capabilities, Allocations, and Success in Militarized Disputes and Wars 1816-1976', *Classics of International Relations*, John A. Vasquez (ed.), (ABD: Upper Saddle River, 1996), s. 58-71.
- Whoolacott, Martin, 'Cyprus: Dealing for Dollars', *Maclean's Magazine*, 25 June 1979, s. 29-30.
- Yeni Kıbrıs Partisi Programı*, (Lefkoşa: 1995).
- 'Yunan Tezlerinde Yanlışlıklar', *Cumhuriyet Gazetesi*, 14 Eylül 1984, No: 10293, s. 7.
- Zepos, Kostas, 'Diplômatikes Opseis Tôn Hellênoturkikôn Diaphorôn', *Epetêida Institoutou Diethnôn Skheseôn*, (Atina: 1997), s. 99-118.
- ZEPOS, Kostas, 'Pedia Drasês Tês Hellênikês Eksôterikês Politikês: Hellinoturkika Kai Heniaio Amyntiko Dogma', *Epetêida Institoutou Diethnôn Skheseôn*, (Atina: 1996), s. 121-141